

Kerkuilen 1998

Noord-Brabant

Verslag Kerkuilenoverleg Noord-Brabant over 1998

1. Colofon

Dit rapport bevat een verslag van het "Kerkuilenoverleg Noord-Brabant" over het jaar 1998.

Dit verslag is bedoeld voor:

- alle vogelwerkgroepen en personen, die in 1998 op een of andere manier een actieve bijdrage hebben geleverd aan de bescherming van en het onderzoek naar de kerkuil in Noord-Brabant
- andere geïnteresseerde natuur- en speciaal vogelliefhebbers: het geeft een inzicht in de activiteiten, die in 1998 in de provincie Noord-Brabant voor de kerkuil zijn ondernomen.

Wat is het "Kerkuilenoverleg Noord-Brabant"

Het "Kerkuilenoverleg Noord-Brabant" is een samenwerkingsverband van vogelwerkgroepen en personen, die zich actief inzetten voor de bescherming van de kerkuil in de provincie Noord-Brabant. Dit overleg werd in 1983 gestart op initiatief van vogelwerkgroep Midden-Brabant.

Voor meer informatie:

Coördinator Kerkuilenoverleg Noord-Brabant:
Gerard van der Kaa,
van Rijckevorsellaan 17,
5062 DH Oisterwijk
Telefoon: 0135-215364
Email: Gvdkaa@gironet.nl

Samenstellers van dit verslag:

Aad Bodbijn
Henk Cleutjens (eindredactie)
John Hermans
Gerard van der Kaa
Toon Voets

Als u gedeeltes van dit rapport wilt gebruiken, dan hebben wij daar in principe geen bezwaar tegen. Vermeld in dit geval wel de bron en laat het -indien mogelijk- de redactie even weten.

Contactadres redactie:

Henk Cleutjens, Reusel 17, 5751 WL Deume, telefoon 0493-317159

Datum publicatie: februari 1999

Copyright © Kerkuilenoverleg Noord-Brabant

2. Inhoudsopgave

1. COLOFON	2
2. INHOUDSOPGAVE	3
3. VOORWOORD	5
4. RESULTATEN 1998	6
4.1 SAMENVATTING BROEDRESULTATEN KERKUIL IN 1998.....	6
4.1.1 Aantal broedgevallen Noord-Brabant 1987-1998.....	6
4.1.2 Aantal broedgevallen Nederland 1997 en 1998.....	6
4.1.3 Vergelijking broedgevallen Noord-Brabant versus Nederland	7
4.1.4 Broedresultaten 1998 Noord-Brabant per vogelwerkgroep.....	9
4.2 BROEDPAREN NOORD-BRABANT 1985-1998.....	10
4.3 RINGEN VAN KERKUILEN.....	11
4.3.1 Geringde kerkuilen.....	11
4.3.2 Terugmeldingen geringde kerkuilen.....	12
5. BRAAKBALMONITORING	14
5.1 RESULTATEN IN NOORD-BRABANT: SEIZOEN 1997-1998.....	14
5.2 RESULTATEN VAN HET PLUIZEN VAN UILENBALLEN NEDERWETTEN.....	24
5.3 VOSSENLIETWORM EN BRAAKBALLEN: RISICO(LOOS) ?.....	27
5.4 HOUDBAARHEID BRAAKBALLEN KERKUILEN EN RANSUILEN.....	28
6. LANDELIJK KERKUILENOVERLEG	29
6.1 EERSTE RESULTATEN ONDERZOEK NIET UITGEKOMEN EIENEN.....	29
6.2 SUBSIDIERING EN ANDERE FINANCIËLE ASPECTEN	31
6.3 VERKEERSSLACHTOFFERS	32
7. BIJDAGEN LOCALE KERKUILENWERKGROEPEN	33
7.1 VOGELWERKGROEP "ALTENATUUR" (HEUSDEN EN ALTENA)	33
7.2 VOGELWERKGROEP "DE PAILJAART" (IVN BEST).....	35
7.3 VOGELWERKGROEP "DE KULERT" (IVN DEURNE)	36
7.4 VOGELWACHT UDEN	37
8. ONTVANGEN VERZOEKEN PLAATSING NESTKASTEN.....	39
9. AANGESLOTEN (VOGEL)WERKGROEPEN EN PERSONEN	40
9.1 AANGESLOTEN VOGELWERKGROEPEN EN PERSONEN	40
9.2 BESCHIKBARE NESTKASTNUMMERS PER VOGELWERKGROEP.....	42

1. Inleiding 1

2. Doel van de Kerkenraad 2

3. Samenstelling van de Kerkenraad 3

4. Taak van de Kerkenraad 4

5. Samenwerking met de Gemeente 5

6. Samenwerking met andere kerken 6

7. Samenwerking met andere instellingen 7

8. Samenwerking met de overheid 8

9. Samenwerking met de media 9

10. Samenwerking met de jeugd 10

11. Samenwerking met de senioren 11

12. Samenwerking met de mensen met een handicap 12

13. Samenwerking met de mensen met een psychische aandoening 13

14. Samenwerking met de mensen met een verslavingsprobleem 14

15. Samenwerking met de mensen met een eetstoornis 15

16. Samenwerking met de mensen met een angststoornis 16

17. Samenwerking met de mensen met een depressie 17

18. Samenwerking met de mensen met een burnout 18

19. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordgedachte 19

20. Samenwerking met de mensen met een zelfmoord 20

21. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordpoging 21

22. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtoffer 22

23. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferfamilie 23

24. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferkind 24

25. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferpartner 25

26. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferouder 26

27. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferbroer of zus 27

28. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferneef of nicht 28

29. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferklein kind 29

30. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferdier 30

31. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferplant 31

32. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferobject 32

33. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferplaats 33

34. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 34

35. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 35

36. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 36

37. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 37

38. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 38

39. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 39

40. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 40

41. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 41

42. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 42

43. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 43

44. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 44

45. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 45

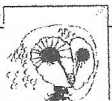
46. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 46

47. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 47

48. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 48

49. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 49

50. Samenwerking met de mensen met een zelfmoordslachtofferperiode 50

3. Voorwoord

Voor jullie ligt het nieuwe jaarverslag over de kerkuilen in Noord-Brabant. Zoals jullie waarschijnlijk wel weten, is Ger van den Oetelaar wethouder geworden en is dus nog drukker dan hij al was. Het meeste werk dreigde alleen op Gerard van der Kaa terecht te komen en dat is natuurlijk niet de bedoeling.

Eind 1998 hebben enkele mensen daarom -na de noodkreet van Gerard op de jaarvergadering- hun schouders onder het Kerkuilenoverleg Noord-Brabant gezet. De verschillende taken zijn onder elkaar verdeeld en dat maakt het voor iedereen werkbaar. Gerard zal voortaan vooral het verzamelen en verwerken van de gegevens voor zijn rekening nemen. Daarnaast houdt hij zich bezig met het ringwerk voor bepaalde werkgroepen.

De nieuwe groep bestaat uit de volgende mensen:

Gerard van der Kaa	Van Rijckevorssellaan 17	5062 DH	Oisterwijk
Henk Cleutjens	Reusel 17	5751 WL	Deurne
John Hermans	Beukenlaan 22	5409 AS	Odiliapeel
Aad Bodbijn	Tovermolen 18	5629 LH	Eindhoven
Toon Voets	postadres Postbus 591	5000 AN	Tilburg
	privé-adres Hoessenboslaan 58	5351 PD	Berghem

Met de slechte resultaten van 1997 in gedachten, was iedereen natuurlijk heel benieuwd of er een herstel zou plaatsvinden. En gelukkig is het herstel er geweest. In dit verslag lezen jullie de feiten.

In mijn eigen groep waren er uiteindelijk succesvolle broedsels te rapporteren. Het meest bijzonder was een laat nest met liefst 7 jongen. Waarschijnlijk is er in de loop van het jaar 1998 een toename van de veldmuis geweest. Het doet je goed om zo'n groot aantal jongen te zien. Helaas zijn ze door omstandigheden niet geringd (de uitvliegopening is niet af te sluiten). We weten ook niet hoeveel jongen er tenslotte zijn uitgevlogen. Controle is hier in de "late jongenperiode" niet mogelijk. Toch leuk om te zien en goed voor de motivatie.

Eigenlijk zijn we nu al weer benieuwd naar het nieuwe broedseizoen 1999. Zet het herstel van de veldmuis zich door? Hoe reageren de kerkuilen daarop? Lees eerst het verslag, waar jullie gegevens weer in verwerkt zitten. En dan op pad voor het nieuwe seizoen.

Toon Voets.

4. Resultaten 1998

4.1 Samenvatting broedresultaten kerkuil in 1998

4.1.1 Aantal broedgevallen Noord-Brabant 1987-1998

Tabel 4.1: Aantal broedgevallen kerkuilen in Noord-Brabant 1987-1998

Jaar	Eerste broedsels					Tweede broedsels	Totaal eerste + tweede broedsels	
	In nestkast			Vrije broedgevallen	(Sub)tot eerste broedsels			
	Gelukt	Mislukt	Onbekende afloop					(Sub) totaal
1987	36	1	0	37	13	50	0	50
1988	53	3	0	56	13	69	11	80
1989	96	0	9	105	7	112	0	112
1990	112	1	6	119	24	143	5	148
1991	30	9	1	40	8	48	0	48
1992	77	3	3	83	8	91	4	95
1993	101	5	6	112	13	125	2	127
1994	111	9	7	127	12	139	0	139
1995	114	1	5	120	18	138	6	144
1996	124	13	8	145	14	159	4	163
1997	48	2	5	55	4	59	0	59
1998	89	4	10	103	6	109	16	125

De cijfers van 1998 zijn nog niet geheel definitief

Na het ineenzakken van de stand in 1997 hebben we dit jaar gelukkig weer een opleving meegemaakt. Zo is bij ons in Noord-Brabant de stand weer gestegen tot 109 broedparen (nog niet alle gegevens zijn binnen, zodat dit er nog meer kunnen worden). Ten opzichte van 1997 betekent dit haast een verdubbeling. In 1997 hebben er maar 59 paren gebroed (toename van 85%).

Opvallende zaken waren dit jaar:

Het late broeden

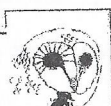
Pas laat in het jaar werden er broedsels geconstateerd. Normaal gesproken vind je vele broedsels (met jongen) rond half april, terwijl nu de eerste broedsels pas eind mei werden geconstateerd. Dit alles heeft te maken met het laat in het jaar opleven van de muizenstand.

Tweede broedsels

Kennelijk is de opleving van de muizenstand zo goed verlopen dat vele Kerkuilen hierdoor voor een tweede maal zijn gaan broeden. Maar liefst 16 paren hebben een tweede broedsel grootgebracht. Ook weten we dat er diverse paren een tweede broedsel zijn begonnen in de buurt van het eerste broedsel. Dit betekent dat ongeveer 15% van de paren tweemaal gebroed hebben. Door de late eerste broedsels zijn er vele jonge Kerkuilen bij deze tweede broedsels pas in de winter uitgevlogen. Er zijn enkele paren bij waarvan de jongen pas in januari 1999 zijn uitgevlogen.

4.1.2 Aantal broedgevallen Nederland 1997 en 1998

Ook landelijk gezien is het aantal broedparen in 1998 gestegen ten opzichte van 1997. In 1998 hebben er in Nederland 1134 paren gebroed tegenover 755 in 1997. Dit betekent een toename van 51%.

Tabel 4.2 Aantal broedparen in 1997 en 1998 in Nederland

Regio	1997		1998	
	Aantal broedparen	Gem. aantal jongen	Aantal broedparen	Gem. aantal jongen
Groningen	53	3,3	52	3,6
Friesland	244	3,1	310	3,8
Drenthe	118	2,5	172	2,9
Overijssel	81	2,7	107	3,3
Twente	23	1,9	42	3,8
Achterhoek N	23	2,1	35	3,5
Achterhoek L	35	1,9	51	3,5
Veluwe	36	2,6	50	3,3
Betuwe Oost	2	3,0	12	3,6
Flevoland	27	3,2	40	3,5
Utrecht	7	3,0	6	3,5
Noord-Holland	15	2,5	22	3,6
Zuid-Holland	4	3,5	8	?
Zeeland	0	0	56	?
Noord-Brabant	59	2,5	109	2,9
Limburg	28	?	62	3,7
Totaal	755	2,36	1134	3,43

Zoals je in tabel 4.2 kunt zien herbergt de provincie Friesland het grootste aantal Kerkuilen. Het aandeel van de Brabantse Kerkuil t.o.v. Nederland bedraagt dit jaar 9.6%. Dit is opmerkelijk meer dan de 7.8% in 1997. Kennelijk is het zo dat als we een slecht broedjaar hebben hier de Brabantse Kerkuilen meer onder te lijden hebben dan de Kerkuilen in de rest van Nederland.

4.1.3 Vergelijking broedgevallen Noord-Brabant versus Nederland

De onderstaande tabel 4.3 bevat een vergelijking van de resultaten van Noord-Brabant met die van geheel Nederland.

Tabel 4.3 Aantal broedparen kerkuil Noord-Brabant en Nederland 1987-1998

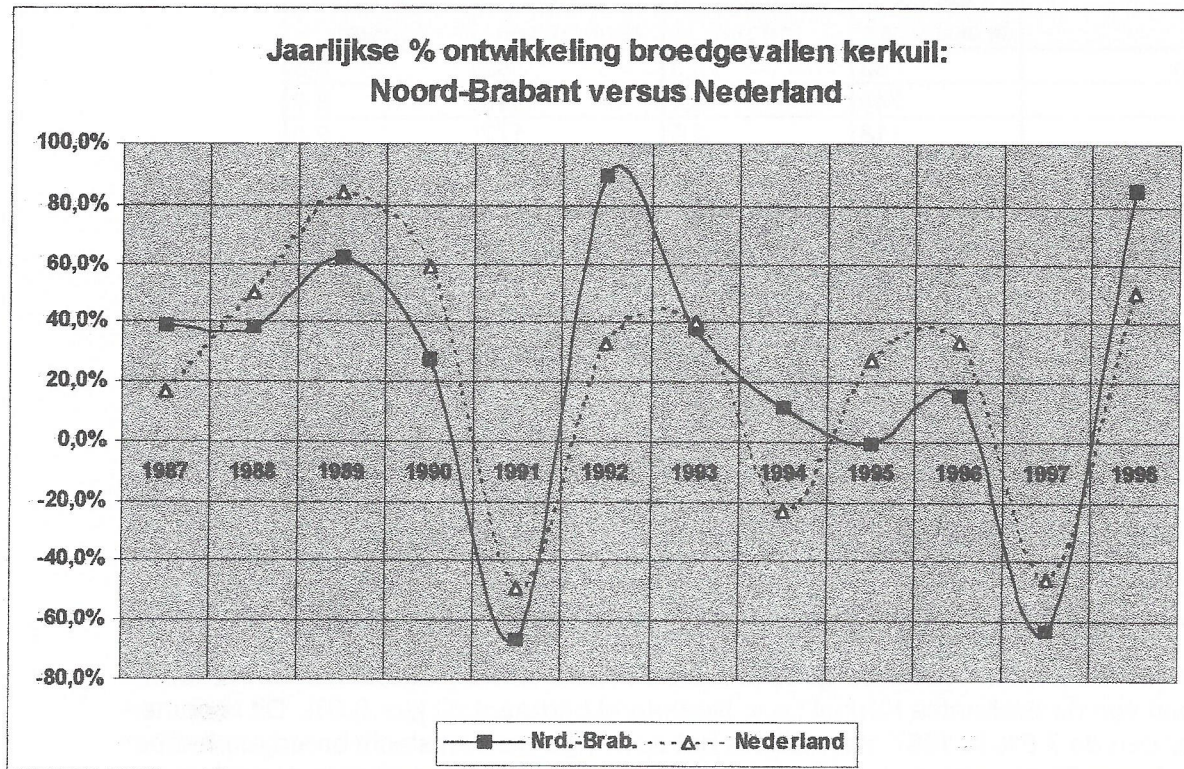
Jaar	Aantal broedparen: stand			Aantal broedparen: mutatie			
	Absoluut			Absoluut		Procentueel	
	Noord-Brabant	Nederland	Nrd-Brab. % N'land	Noord-Brabant	Nederland	Noord-Brabant	Nederland
1987	50	258	19,4%	+14	+37	38,9%	16,7%
1988	69	388	17,8%	+19	+130	38,0%	50,4%
1989	112	713	15,7%	+43	325	62,3%	83,8%
1990	143	1135	12,6%	+31	422	27,7%	59,2%
1991	48	575	8,3%	-95	-560	-66,4%	-49,3%
1992	91	764	11,9%	+43	189	89,6%	32,9%
1993	125	1072	11,7%	+34	308	37,4%	40,3%
1994	139	825	16,8%	+14	-247	11,2%	-23,0%
1995	138	1050	13,1%	-1	225	-0,7%	27,3%
1996	159	1400	11,4%	+21	350	15,2%	33,3%
1997	59	755	7,8%	-100	-645	-62,9%	-46,1%
1998	109	1134	9,6%	+50	+313	84,7%	50,2%

Het aantal broedparen betreft de 1e broedsels, incl. mislukte broedsels, broedsels met onbekende afloop en vrije broedgevallen; de tweede broedsels zijn hierin niet opgenomen.

De navolgende grafiek 4.1 geeft de jaarlijkse procentuele ontwikkeling weer van het aantal broedgevallen in Noord-Brabant en geheel Nederland.

Grafiek 4.1

Conclusies uit tabel 4.3 en grafiek 4.1:

Het aandeel van de Brabantse Kerkuil t.o.v. Nederland bedraagt dit jaar 9.6%. Dit is opmerkelijk meer dan de 7.2% in 1997. Kennelijk is het zo dat als we een slecht broedjaar hebben hier de Brabantse Kerkuilen meer onder te lijden hebben dan de Kerkuilen in de rest van Nederland.

4.1.4 Broedresultaten 1998 Noord-Brabant per vogelwerkgroep

Tabel 4.4 Broedresultaten 1998 Noord-Brabant per vogelwerkgroep

Sub-regio	Naam Vogelwerkgroep	Eerste broedsels			Tweede broedsels		
		Aantal broedsels	Aantal jongen	Gem. aantal jongen per broedsel	Aantal broedsels	Aantal jongen	Gem. aantal jongen per broedsel
2	IVN De Waerdman/de Langstraat	2	4	2,00	1	5	5,00
4	Heem.nat. groep St. Oedenrode	6	18	3,00	4	8	2,67
5	KNNV VWG Eindhoven	3	7	2,33	1	4	4,00
6	Ken en Geniet	6	15	2,50	1	2	2,00
7	VWG Midden-Brabant G.v.d. Kaa	11	43	3,91			
8	VWG Midden-Brabant Ad Saris	3	4	1,33	1	5	5,00
9	Hedikhuizen	1	3	3,00			
10	Natuurwerkgroep Liempde	4	12	3,00	2	6	3,00
11	VW De Maasheggen	8	?	?	2	6	3,00
13	VWG Bergen op Zoom	6	14	2,33			
14	VWG De Kempen	5	10	2,00			
15	VWG De Kulert	4	15	3,75			
16	VWG De Ortolaan	1	4	4,00			
17	VWG De Pailjaart	2	9	4,50			
19	IVN VNW 's Hertogenbosch	1	4	4,00			
20	VWG Etten-Leur	1	2	2,00			
21	VWG Gemert	1	2	2,00			
22	VWG Helmond	2	8	4,00			
25	VWG Mariaheide	2	2	1,00			
26	VWG West Brabant	2	6	3,00			
27	VWG Zundert	8	23	2,88	2	3	3,00
28	VWG IVN Oss	2	0	0,00			
29	Vogelwacht Uden	9	26	2,89	2	5	2,50
39	VWG Schijndel	2	7	3,50			
41	VWG Altenatuur	3	13	4,33			
42	VWG Boxmeer	5	?	?			
43	Jeugd Natuurver. Zijtaart	1	2	2,00			
48	VWG De Peel	8	25	3,13			
	Totalen	109	278	2,90	16	44	3,14

In 1998 zijn er dus in totaliteit in Noord-Brabant 125 broedsels geweest, waarbij totaal 322 jongen zijn uitgevlogen. Van enkele vogelwerkgroepen weten we niet precies hoeveel jongen er zijn uitgevlogen, daarom zie je daar een ? staan.

Het broedsucces van de eerste broedsels bedroeg 2,90 jongen per broedpaar (exclusief de broedgevallen, waarvan het aantal jongen onbekend is). Als je de gegevens van de laatste jaren bekijkt is dit een hoog gemiddelde (andere jaren 2,70 jongen). Als je de tweede broedsels meetelt kom je op 2,93 jongen per broedpaar.

4.2 Broedparen Noord-Brabant 1985-1998

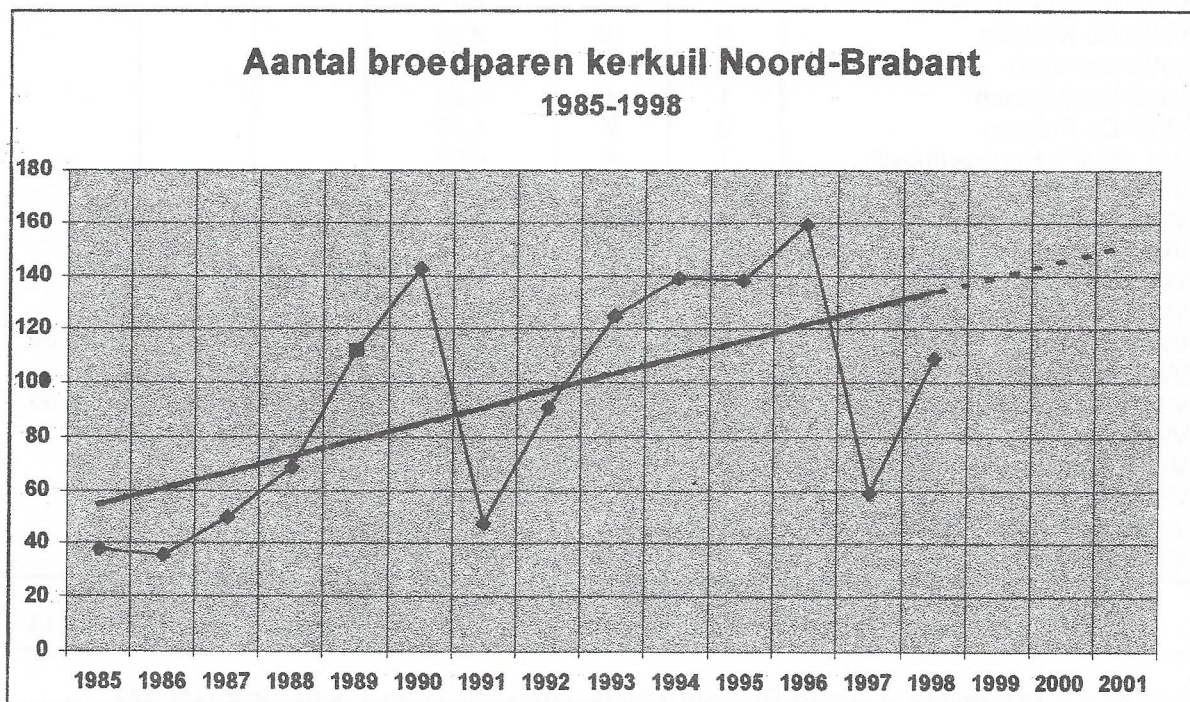
Vanaf 1985 worden jaarlijks de broedgegevens bijgehouden: zie de navolgende tabel 4.5

Tabel 4.5 Broedparen Noord-Brabant 1985-1998

Jaar	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Broedparen	38	36	50	69	112	143	48	91	125	139	138	159	59	109

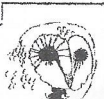
Deze gegevens zijn ook grafisch weergegeven in de volgende grafiek 4.2. Op basis van de werkelijke gegevens over de periode 1985 t/m 1998 is ook een (gemiddelde) trend voor deze jaren berekend. Deze trend is "doorgetrokken" naar de jaren 1999 t/m 2001 (zie de stippellijn in de grafiek).

Grafiek 4.2

In de grafiek zie je twee pieken en dalen. Een piek in 1990 gevolgd door een dal in 1991. De andere piek zie je in 1996 gevolgd door het dal in 1997. Op dit moment (1998) zien we weer een stijging. Uit deze grafiek kan je mooi zien dat de pieken telkens hoger liggen. Dit duidt erop dat de Kerkuil in aantal toeneemt sinds 1985. Als nu de volgende piek weer hoger komt te liggen dan de piek in 1996 kunnen we stellen dat het steeds beter gaat met de Brabantse Kerkuil. Van jaar tot jaar valt er niets over te zeggen in verband met het opkomen en ineenstorten van de muizenpopulatie. Een cyclus duurt telkens 4-6 jaar.

Afgaande op de trend uit de grafiek zou je er dus al voorzichtig van uit kunnen gaan dat 1999 weer een beter broedjaar wordt dan 1998.

4.3 Ringen van kerkuilen

Het ringen van vogels geeft allerlei informatie over verspreiding, leeftijden e.d. Ook worden tijdens het ringen vaak belangrijke gegevens als gewicht en vleugellengtes geregistreerd. Daarom worden de jonge (en eventueel ook de oude) kerkuilen vaak geringd. Onderstaand enige informatie over het ringwerk in 1998.

4.3.1 Geringde kerkuilen

In 1998 produceerden de kerkuilen in onze regio Noord-Brabant 89 gelukke eerste broedsels (zie ook tabel 4.1 in paragraaf 4.1.1). Hiervan werd het grootste gedeelte, namelijk 48 broedgevallen (176 jongen) geringd. Het percentage geringde broedgevallen bedraagt dus 53,9%. Van de overige 41 eerste broedgevallen (met 122 jongen) -of te wel 46,1%- werden de jongen niet geringd.

Van de tweede broedgevallen en de vrije broedgevallen werden 7 jonge kerkuilen van een ring voorzien. Daarnaast werden op 9 broedlocaties nog 12 volwassen kerkuilen geringd.

Het totaal aantal in onze regio geringde kerkuilen (jongen uit eerste broedsels, tweede broedsels en vrije broedsels plus de volwassen exemplaren) komt daarmee voor 1998 op 195 stuks.

In onze regio zijn 5 ringers actief betrokken bij het ringen van de kerkuilen. In tabel 9.1 (zie paragraaf 9) zijn de gegevens van de aangesloten vogelwerkgroepen en personen (waaronder de ringers) opgenomen. In de kolom "Ringersnr" is het ringersnummer van deze ringers opgenomen. Een van deze 5 ringers, Gerard van der Kaa, was -ondanks zijn drukke werkzaamheden- in de gelegenheid om in 1998 liefst 130 kerkuilen te ringen. Hij neemt daarmee exact 2/3 deel van alle ringgevallen voor zijn rekening.

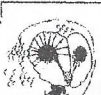
4.3.2 Terugmeldingen geringde kerkuilen

De onderstaande tabel bevat de gegevens van de geringde kerkuilen die aan Gerard van der Kaa zijn teruggemeld. Ook in verband met het onderzoek naar verkeersslachtoffers bij de kerkuilen en de eventuele beschermingsmaatregelen om dit soort slachtoffers zo veel mogelijk te voorkomen, nogmaals aan jullie het verzoek om de gegevens van dode kerkuilen (geringd en ongeringd) altijd aan Gerard van der Kaa door te geven.

Tabel 4.6 Terugmeldingen (geringde) kerkuilen Noord-Brabant 1998

Ringnummer	Ringers- nummer	Nest kast	*)	Gegevens vondst					Tijd dagen	Afstand (km)
				plaats	datum	*)	*)	*)		
-1-	-2-	-3-	-4-	-5-	-6-	-7-	-8-	-9-	-10-	
4.038.344				HELMOND	25/01/98	3	46	6031	229	
5.240.274	067	731		GRUBBENVORST	16/03/98	2	41	3215	60	
5.273.845				GOES	15/04/98	2	40	****	8	
5.324.468				SOMEREN-HEIDE	14/05/98	0	90	****		
5.324.469				SOMEREN-HEIDE	14/05/98	0	90	****		
5.313.070	786	705	9	DIESSEN	22/05/98	0	90	****		
5.313.078	786	731	9	ESCH	30/05/98	0	90	****		
5.291.295	786	719	9	HELVOIRT	30/05/98	8	20	1195	4	
5.305.743			9	OOSTERWOLDE	02/06/98	7	20	****	194	
5.313.087	786	738	9	HAAREN	03/06/98	0	90	****		
5.288.993	385	4837	9	SPOORDONK (OIRSCHOT)	04/06/98	8	20	1181	36	
5.324.490				BUDEL	05/06/98	0	90	****		
5.313.096	786	501	9	NEDDERWETTEN	11/06/98	0	90	****		
5.313.097	786	501	9	NEDDERWETTEN	12/06/98	0	90	****		
5.328.016				ZEELAND	12/06/98	0	90	****		
5.324.483				SOMEREN	14/06/98	0	90	****		
5.293.983				HULSEL	17/06/98	0	90	****		
5.305.750	385	4817		NEERKANT	20/06/98	8	20	342	14	
5.328.041				GERWEN (NUENEN)	08/07/98	0	90	****		
5.313.073	786	731		ESCH	09/07/98	8	20	40		
0.041.888				WEERT	30/07/98	8	20	4033	14	
5.313.089	786	726		DIESSEN	05/10/98	2	44	123	9	
5.322.150	189	1535		OEFFELT	08/10/98	2	40	96	29	
0.000.000				MOLENSCHOT	15/10/98	2	80			
5.289.332	786	738	9	HAAREN	17/10/98	8	20	1723		
5.313.073	786	731		HAAREN	17/10/98	8	20	140	5	
0.000.000				UDENHOUT	19/10/98	2	76			
5.325.836	786	3701		UDENHOUT	26/10/98	2	80	7		
5.313.096	786	501	9	GERWEN	31/10/98	7	20	142	3	
0.000.000				DEN HOUT	01/11/98	0	00			
5.325.829	786	3701		UDENHOUT	05/11/98	8	20	20		
5.325.835	786	3701		UDENHOUT	05/11/98	8	20	17		
5.325.805	786	887		VINKEL	10/11/98	2	62	117		
5.324.509	961	2204		LENT	11/11/98	2	40	137	46	
5.322.145	189	1140		WESTERBEEK	18/11/98	3	27	47		
5.291.350	786	1007	9	ST OEDENRODE	30/12/98	7	20	1289	3	

*) De verklaring van de codes, die zijn opgenomen in de kolommen 4, 7 en 8 van de bovengenoemde tabel 4.6 kunt u op de volgende pagina vinden.

Toelichting kolommen uit tabel 4.6

Kolom 4

9 Volwassen
Blanco Jong

Kolom 7

0 Onbekend
1 Dood, onbekend hoe lang al
2 Dood, korter dan een week
3 Dood, langer dan een week (skelet; braakbal)
4 Ziek of gewond etc., is of wordt losgelaten
5 Ziek of gewond etc., niet los of onbekend of los
6 Levend, vermoedelijk gezond, wordt vastgehouden
7 Gevangen en losgelaten door niet ringer
8 Gevangen en losgelaten door ringer

Kolom 8

00 Gevonden, niets bekend over vogel of resten ervan
01 Gevonden, wel iets bekend over vogel of resten er van
03 Alleen poot en ring gevonden, onder natuurlijke omstandigheden
20 Gevangen, tenzij code 22-26 (omvat ook gecontroleerd)
22 Gevangen, vergiftigd etc., bescherming oogst, pluimvee e.d.
27 Aangetroffen in een nestkast e.d., zie ook code 46
33 Verward in beschermnet van b.v. visvijver, fruit etc.
40 Verkeersslachtoffer
41 Treinslachtoffer
44 Raamslachtoffer
46 Binnengevlogen in huis, kas, stal e.d. (tenzij 27 en 34)
49 Verdronken (veedrinkbak e.d.)
50 Verwond of ziek, geen nadere oorzaak
65 Gepakt door wilde uil of roofvogel, soort onbekend
71 Verward in natuurlijk object (schapenwol, takken e.d.)
76 In slechte conditie, werkelijke oorzaak niet bekend
90 GEEN terugmelding, ongeringd gevangen en biometrie genoteerd

5. Braakbalmonitoring

5.1 Resultaten in Noord-Brabant: seizoen 1997-1998

Al enige tijd werkt het Kerkuilenoverleg Noord-Brabant mee aan het deelmeetnet Braakbalmonitoring, wat onderdeel is van het project Zoogdiermonitoring. Zoogdiermonitoring is een landelijk project waarbij de VZZ (Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming), het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) en het IKC (Informatie Kennis Centrum van het ministerie van LNV) samenwerken om een beeld te krijgen van de (aantals)ontwikkelingen van zoogdieren in Nederland.

De samenwerking met het Kerkuilenoverleg Noord-Brabant heeft ertoe geleid dat over de kleine zoogdieren (muizen en spitsmuizen) in de provincie Noord-Brabant in korte tijd veel bekend is geworden. In het jaarverslag van 1997 van het Kerkuilenoverleg Noord-Brabant is al een voorzet gegeven van de voorlopige resultaten. In het navolgende artikel volgen de definitieve resultaten en de uitwerking van enkele opvallende resultaten.

Op kaart 5.1 (zie verder in deze paragraaf) staat een overzicht van alle locaties waar in 1996 en 1997 braakballen zijn verzameld voor de Braakbalmonitoring. Weergegeven is het overzicht voor heel Nederland. Duidelijk is te zien dat Noord-Brabant het landelijk goed heeft gedaan. Alleen in Friesland zijn op meer locaties braakballen verzameld. Het kaartbeeld lijkt behoorlijk wit, maar het gaat om de resultaten van vorig seizoen. In Noord-Brabant werden in 1996/1997 van vier locaties de braakballen verzameld, voor 1997/1998 was dit aantal 13. In 1998 zijn weer tal van extra locaties aangemeld!

Tabel 5.1 Resultaten braakbalmonitoring voor Noord-Brabant in 1997.

1997	Soort prooidier	Gemiddeld rangnummer	Aantal locaties waar de soort is gevonden
1	Huisspitsmuis	1,41	17
2	Veldmuis	1,71	17
3	Bosmuis	3,85	17
4	Bosspitsmuis (spec.)	3,88	16
5	Aardmuis	4,97	17
6	Rosse woelmuis	7,12	13
7	Dwergmuis	7,19	16
8	Huismuis	7,64	14
9	Dwergspitsmuis	7,56	9
10	Ondergrondse woelmuis	7,94	8
11	Woelrat	9,00	2
12	Waterspitsmuis	9,75	2
13	Bruine/zwarte rat	10,25	4
14	Amfibieën	(8,00)	2
15	Vogels	(8,25)	4

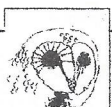
Toelichting resultaten

(Noot redactie:) Het gemiddeld rangnummer wordt als volgt berekend: per aangeboden partij (dus per locatie) wordt onderzocht welk prooidier het meeste voorkomt (rangnummer 1), welk qua aantal als tweede (rangnummer 2), etc. Vervolgens wordt hieruit een gemiddeld rangnummer berekend door de rangnummers te totaliseren en te delen door het aantal partijen (locaties). Bij de berekening wordt dus geen rekening gehouden met de omvang van de partij, zodat sprake is van een ongewogen gemiddelde.

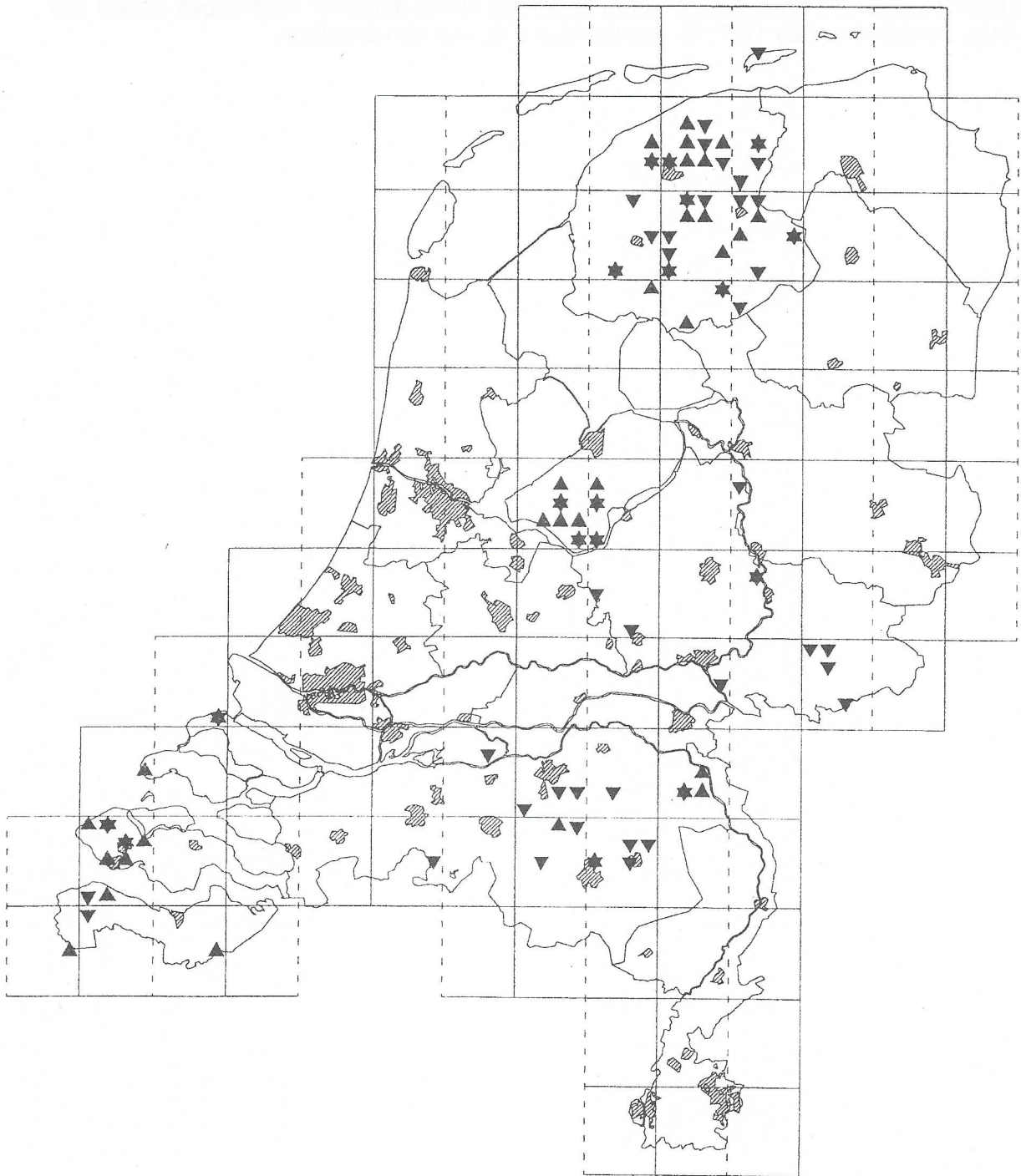
Uit de resultaten van tabel 5.1 komt een duidelijke "top 5" naar voren. De huisspitsmuis is de opvallende koploper. Dankzij (?) het slechte veldmuizenjaar in 1997 is deze soort meer

gegeten dan de veldmuis. Een teken dat het niet zo goed gesteld was met de voedselsituatie van de kerkuil. Door kerkuilen worden het liefst woelmuizen (= veldmuizen) gegeten, maar bij een laag aanbod ook andere prooien. Het lage aantal veldmuizen werd ook weerspiegeld in het broedsucces van 1997: weinig eieren en slechts kleine aantallen uitgevlogen jongen (zie Verslag Kerkuilenoverleg 1997, G. van der Kaa & G. van den Oetelaar).

Kaart 5.1: Locaties braakbalmonitoring kerkuil seizoenen 1996/1997 en 1997/1998

- Legenda: - driehoek met punt omhoog: in 1996/1997 onderzochte locaties
- driehoek met punt omlaag: in 1997/1998 onderzochte locaties
- sterretje: in 1996/1997 en 1997/1998 onderzochte locaties

Het hoge aandeel bosmuis was eveneens een onverwachts resultaat. De bosmuis is geen soort die erom bekend staat in hoge aantallen of dichtheden voor te komen, terwijl de soort wel de derde plek op de ranglijst bezet! Ook in braakballen van ransuilen werd deze soort (landelijk gezien) veelvuldig aangetroffen.

Een vergelijking met de resultaten uit 1998 is (nog) niet te maken, omdat het grootste deel van de braakballen nog moet worden uitgeplozen.

Verspreiding soorten over Noord-Brabant

Van vier soorten zijn overzichtskaartjes gemaakt, die de verspreiding (aan- of afwezigheid van soorten) in Noord-Brabant laten zien aan de hand van braakbalvondsten. Deze kaartjes zijn op de volgende pagina's van dit verslag opgenomen. De open rondjes vertegenwoordigen de plekken waar verzameld is, de dichte rondjes waar een soort ook daadwerkelijk aangetroffen is.

Kaart 5.2. Laat de verspreiding van de dwergmuis zien. De dwergmuis is een soort die het de laatste jaren waarschijnlijk moeilijk heeft en in verspreiding achteruit gaat. Uit het overzichtskaartje blijkt echter dat de soort nog vrijwel overal aanwezig is. Mogelijk dat de soort in Noord-Brabant nog genoeg plekjes heeft om te kunnen voorkomen. De komende jaren zal moeten uitwijzen welke kant het met deze soort op gaat.

Kaart 5.3. De verspreiding van de waterspitsmuis. De waterspitsmuis is een soort die zeer specifieke eisen stelt aan zijn biotoop en daardoor alleen zeer lokaal en in lage dichtheden voorkomt. Het meest wordt de waterspitsmuis aangetroffen langs heldere, snelstromende beekjes en in rietkragen langs kanalen en sloten. In Noord-Brabant blijkt deze Rode Lijst soort behoorlijk zeldzaam te zijn.

Kaart 5.4. De meest geheimzinnige muis van Noord-Brabant is zonder twijfel de **ondergrondse woelmuis**. Door zijn zeer verborgen (ondergrondse) leefwijze is de soort moeilijk te vangen. In Limburg en Zeeuws-Vlaanderen is deze soort gebonden aan kleine landschapselementen, zoals graften, overhoekjes en ruige wegbermen. Waar de soort in Noord-Brabant te vinden is, is onduidelijk. Ook in allerlei ruige hoekjes? Het voorkomen van deze soort lijkt niet gebonden te zijn aan een bepaalde grondsoort of regio. Het lijkt er dan ook op dat deze soort overal gevonden moet kunnen worden. De rivier de Maas vormt overigens wel een barrière en zal in Noord-Brabant de noordgrens van zijn verspreiding bepalen.

Kaart 5.5. De **rosse woelmuis** is een zeer algemene muis die overal waar struikjes en/of bomen staan kan worden gevangen. Toch wordt deze soort maar weinig gegeten door de kerkuil. Waarschijnlijk hangt dit samen met het feit dat kerkuilen niet graag tussen struiken en bomen jagen. Het ontbreken van de soort in de partij braakballen die verzameld is tussen 's-Hertogenbosch en Eindhoven hangt samen met het lage aantal prooidieren. Voor een verantwoorde steekproef zijn minstens 150 prooidieren per partij braakballen nodig, indien dit aantal lager ligt is het zeer waarschijnlijk dat soorten worden gemist. Dit is in dit geval waarschijnlijk met de rosse woelmuis gebeurd!

De toekomst

Vanaf volgend jaar zullen ook de trends van de verschillende soorten vermeld kunnen worden. Daarvoor is echter wel nodig dat de braakballen verzameld blijven worden en dat de pluusgegevens doorgegeven worden aan Zoogdiermonitoring. Belangrijk is dat voor het verzamelen zoveel mogelijk de periode oktober t/m december wordt aangehouden (valt samen met de nacontrole van de nestkasten). Als in een andere periode wordt verzameld is de kans groot dat (zeldzame) soorten worden gemist en wordt het vergelijken met de landelijke gegevens erg lastig.

Tot nu toe zijn de resultaten erg goed en verloopt de samenwerking naar volle tevredenheid.
Bij deze dan ook mijn dank voor alle pluizers en/of verzamelaars!

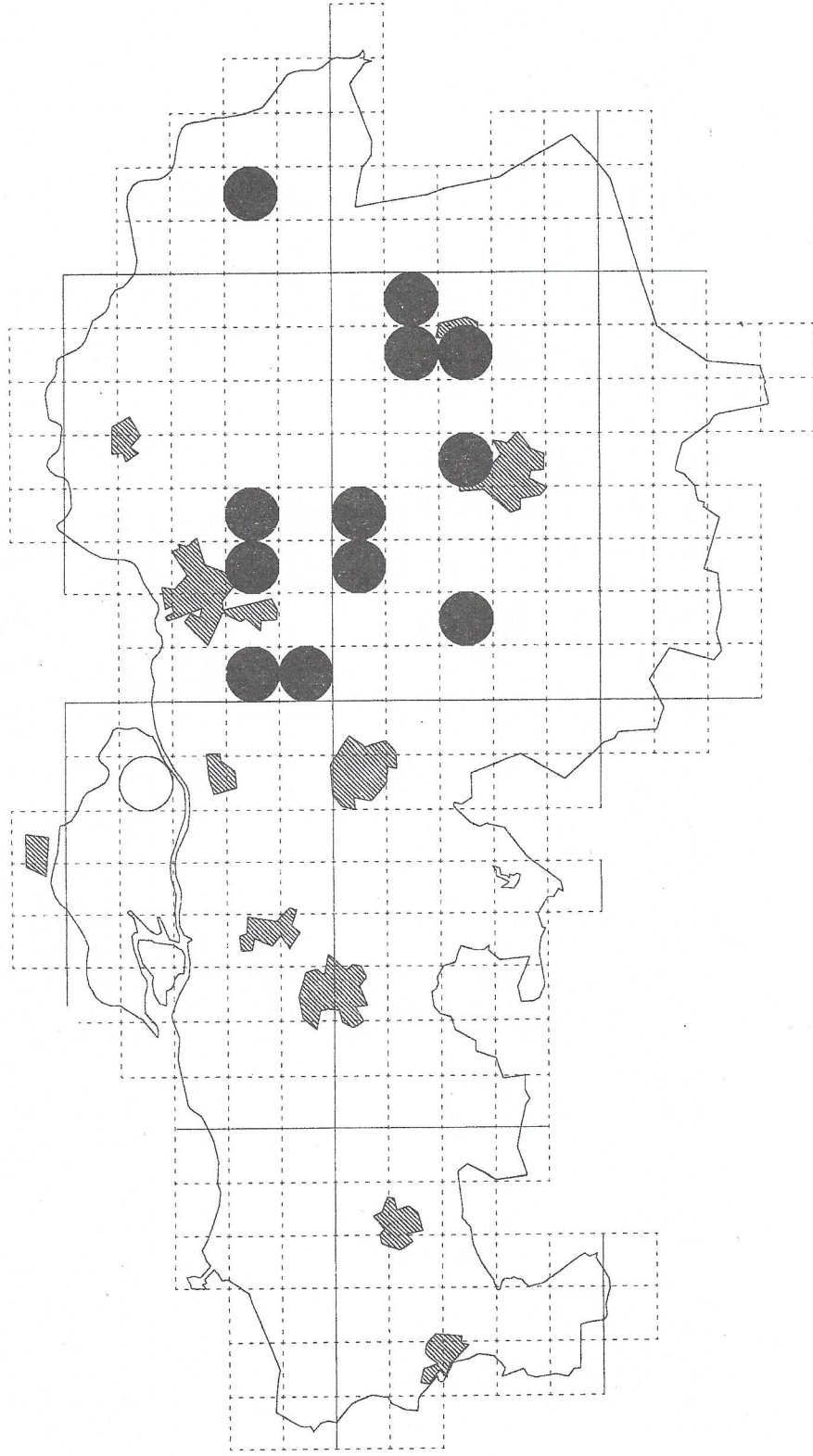
Met vragen of opmerkingen kunt u terecht bij:

Coördinator Braakbalmonitoring
Maurice La Haye
Oude Kraan 8
6811 LJ Arnhem
026 - 3705318 (w)
0317 - 421806 (p)
e-mail: zoogdier@bigfoot.com

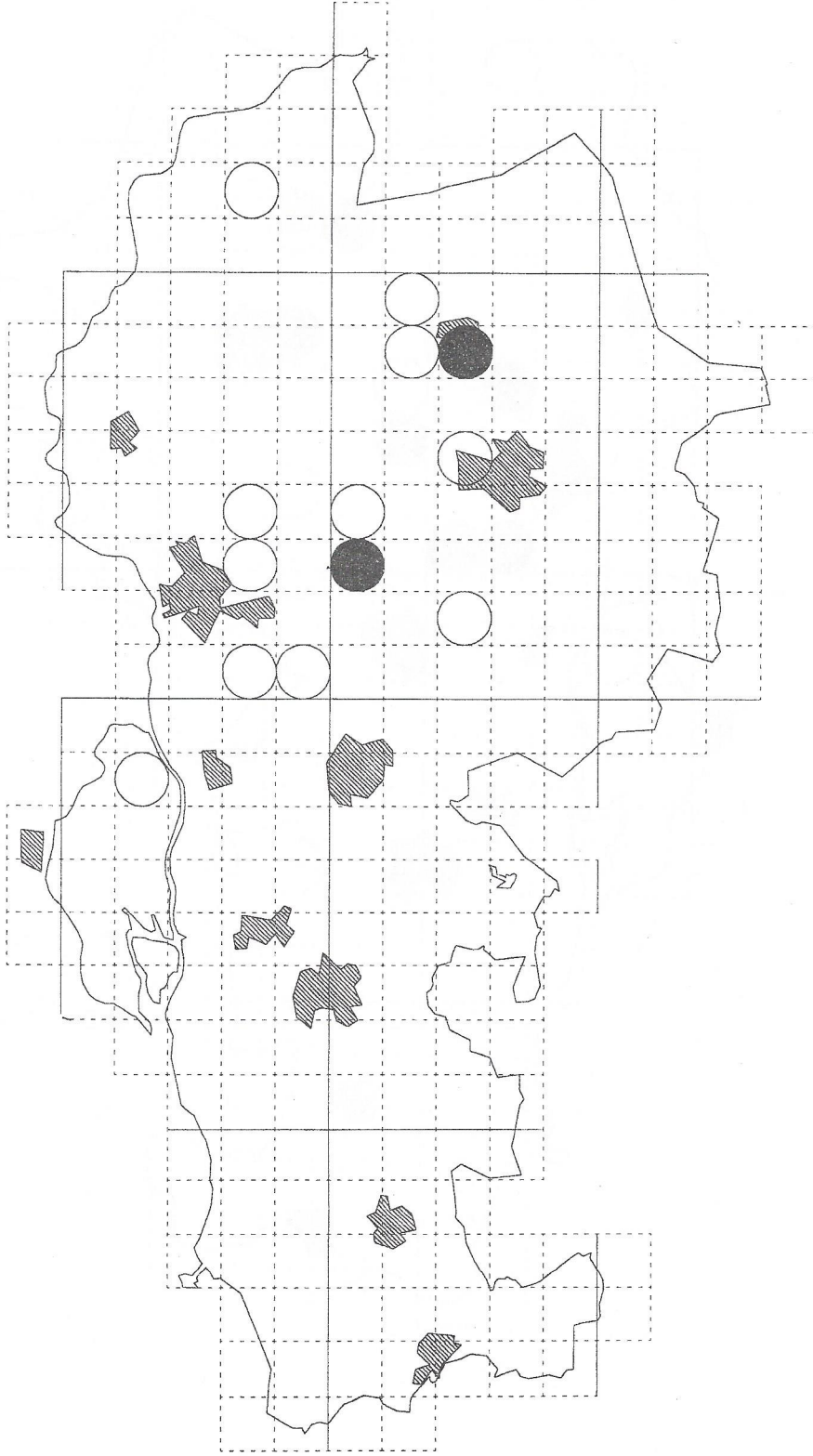

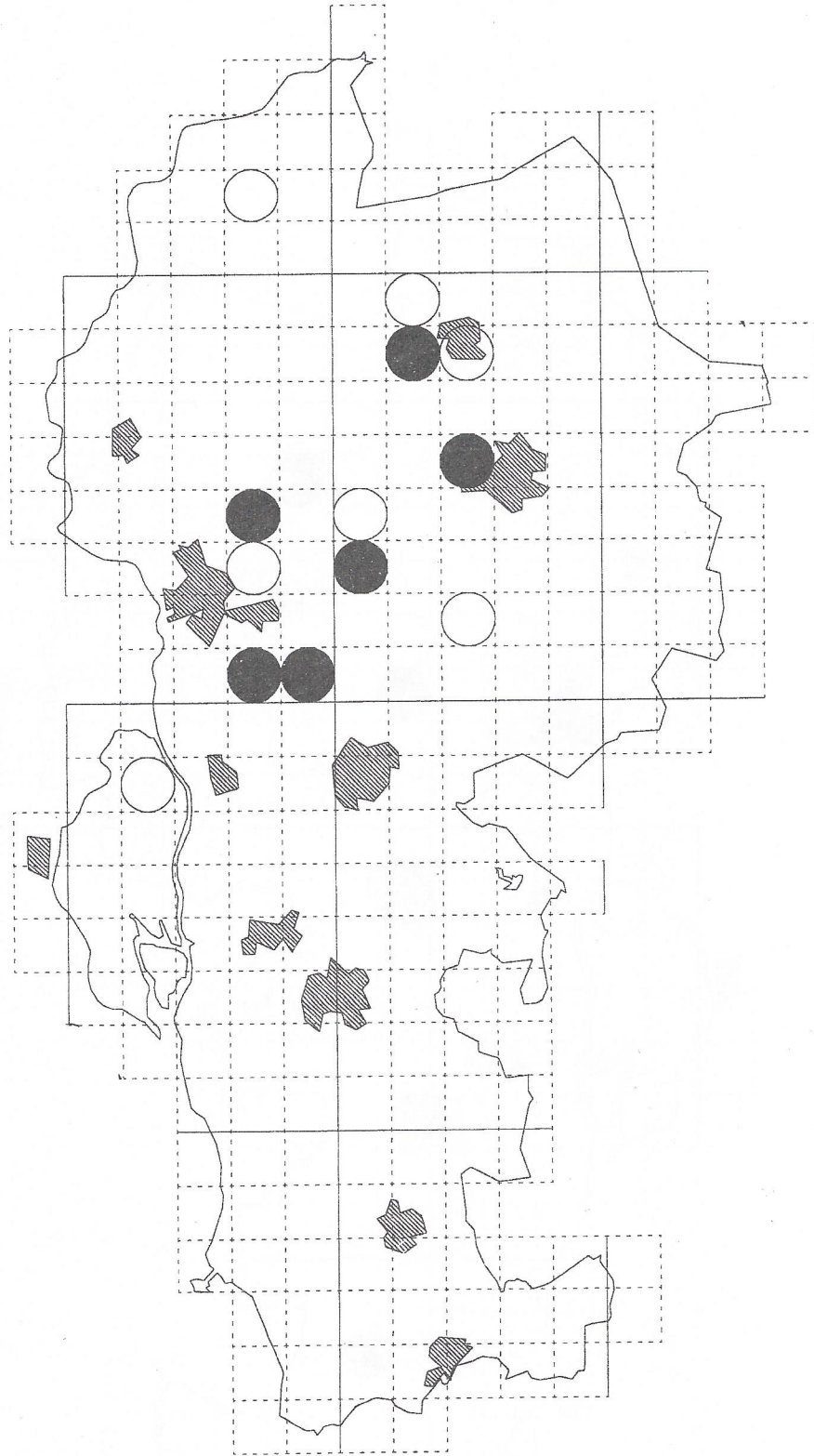
Kaart 5.2: Verspreiding dwergmuis Noord-Brabant in 1997

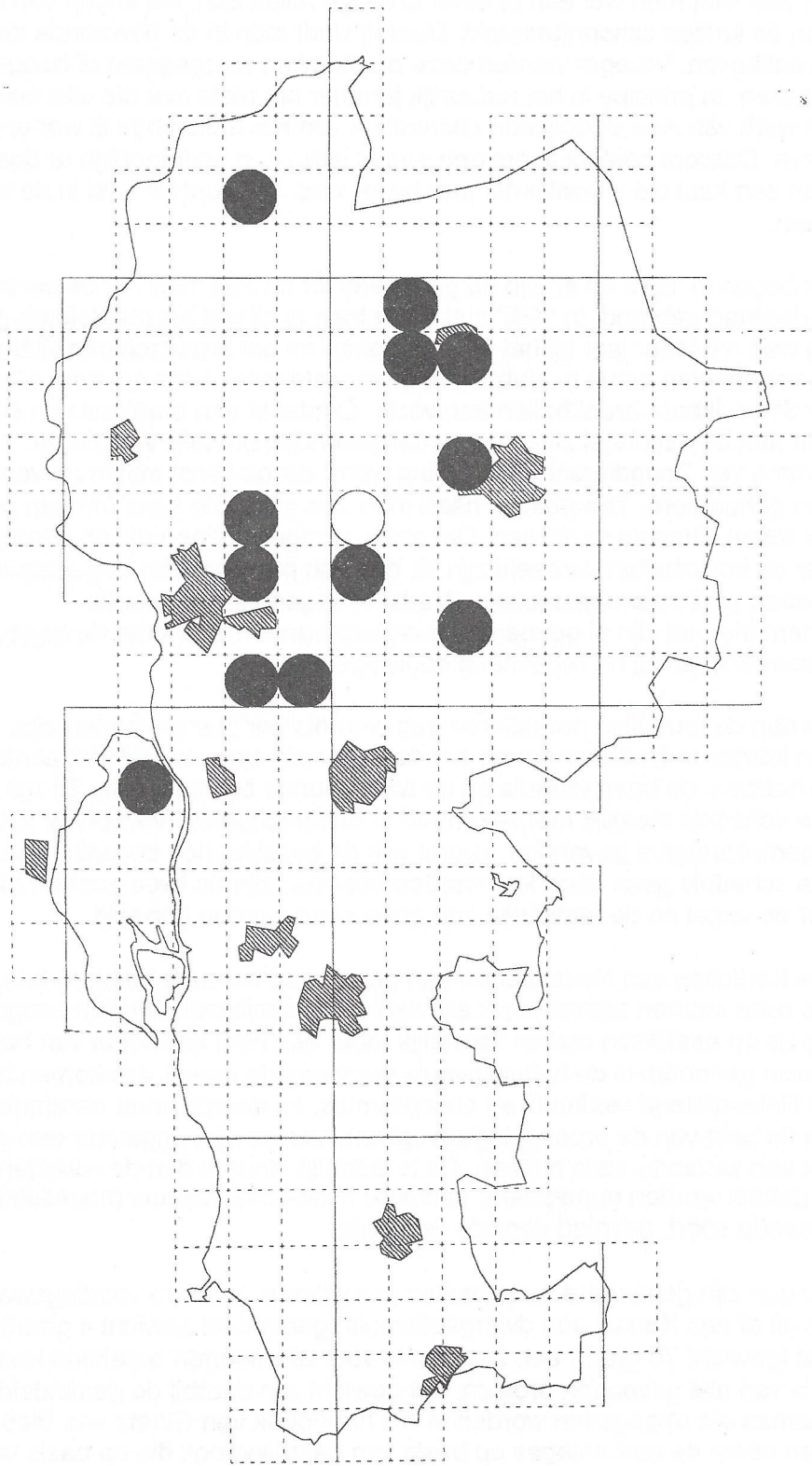
Kaart 5.3: Verspreiding waterspitsmuis Noord-Brabant in 1997

Kaart 5.4: Verspreiding ondergrondse woelmuis Noord-Brabant in 1997

Kaart 5.5: Verspreiding rosse woelmuis Noord-Brabant in 1997

5.2 Resultaten van het pluizen van uilenballen Nederwetten

Al vele jaren beheren een aantal leden van de Vogelwerkgroep van de KNNV Eindhoven e.o. kasten voor Kerkuilen. Deze kasten staan in de torens van kerken ten noorden van Eindhoven. In ieder jaar treft men wel één of meer broedgevallen aan. Na afloop van ieder broedseizoen worden de kasten schoongemaakt. Daarbij vindt men in de bewoonde kasten een groot aantal braakballen. Vroeger werden deze braakballen weggegooid of hoogstens incidenteel bekeken. In principe is het natuurlijk jammer om niets met die uilenballen te doen. Mede door het werk van Aad Bodbijn aan uilenballen van Ransuilen had ik wat ervaring opgedaan met pluizen. Daarom besloot ik om een aantal jaren een onderzoekje te doen aan braakballen van een kast die vrijwel ieder jaar bezet was. Dit werd de kast in de kerktoren van Nederwetten.

Het onderzoek begon in 1993 en er zijn nu gegevens tot en met 1997. In de eerste vier jaar is in de kast inderdaad gebroed, in 1997 niet maar toen is hij wel als roestplaats gebruikt. Mijn bedoeling was om ieder jaar bij het schoonmaken na het broedseizoen vijftig braakballen te verzamelen en uit te pluizen. In de meeste jaren lukte dat ook, alleen in 1995 waren er maar 35 bruikbare braakballen aanwezig. Omdat in een braakbal van een Kerkuil bijna altijd meer dan één schedel zit is het aantal gevonden prooien veel hoger. In het monitorprogramma van Zoogdierenbescherming wordt als gewenst minimum voor een partij 150 prooidieren gehanteerd. Theoretisch heeft men dan maar 5% kans om een prooisort die 2% van het totaal uitmaakt te missen. Dat geldt overigens alleen als de soorten willekeurig over de braakballen verdeeld zijn. Ik ben van plan om later nog eens terug te komen op de vraag of die aanname juist is. Nadat ik begonnen was startte Zoogdierbescherming met zijn al genoemde monitorprogramma. Omdat de gegevens daarin uitstekend passen worden zij nu regelmatig doorgegeven.

In tabel 5.2 worden de aantallen prooidieren gegeven die per jaar gevonden zijn. Van de bosspitsmuizen komen in Nederland twee soorten voor die een verschillend aantal chromosomen hebben: de bosspitsmuis en de tweekleurige bosspitsmuis. Zij zijn echter aan de hand van de schedels moeilijk met zekerheid te onderscheiden. Van beide soorten zijn typische vertegenwoordigers gevonden, vooral van de tweekleurige bosspitsmuis. Omdat voor de meeste schedels geen soort kon worden bepaald, zijn de twee soorten hier samen genomen. Voor de vogel en de amfibieën kon geen soort worden bepaald.

Het blijkt dat de Kerkuilen van Nederwetten een gevarieerd menu hebben. In totaal zijn, als we uitgaan van twee soorten bosspitsmuizen, dertien verschillende soorten zoogdieren gevonden. Vogels en amfibieën maken kennelijk maar een heel klein deel van het voedsel uit. Over alle jaren genomen is de huisspitsmuis verreweg de meest voorkomende soort. Dan volgen op flinke afstand veldmuis en bosspitsmuis, en daarna weer aardmuis en bosmuis. Ruim de helft van de prooien blijken spitsmuizen te zijn, ongeveer een derde woelmuizen en een zevende ware muizen. Dit is duidelijk anders dan de waarden die voor Nederland als geheel worden opgegeven. Landelijk is de bosspitsmuis (ongesplitst) de meest voorkomende soort, gevolgd door de veldmuis.

Deze verhoudingen zijn gebaseerd op aantallen prooidieren. Voor de voedingswaarde maakt het echter veel uit of een Kerkuil een dwergspitsmuis (gemiddeld gewicht 4 gram) of een jonge bruine rat (gewicht 75 gram) eet. Daarom is voor alle soorten berekend hoeveel het totale gewicht is van alle gevonden prooien. Als gewicht zijn daarbij de gemiddelde gewichten genomen die opgegeven worden in het handboek van Gloetz von Bloetzheim. In tabel 5.3 worden naast de percentages op basis van aantallen ook die op basis van gewicht gegeven. Nu blijkt dat als men per gewicht kijkt de veldmuis de belangrijkste prooi is. De huisspitsmuis komt nu samen met de aardmuis op de tweede plaats.

Het menu van de Kerkuil in Nederwetten lijkt gevarieerd, niet minder dan vijf soorten leveren ieder meer dan tien procent van het totale gewicht aan voedsel. Met ruim een kwart van het gewicht is de veldmuis in Nederwetten wel belangrijk, maar zeker niet zo overheersend als elders in Nederland vaak het geval is.

De gevonden prooien geven een idee van het menu van de Kerkuil. Daarnaast geven ze ook informatie over de aanwezige prooidieren. We mogen aannemen dat alle gevonden soorten in een straal van hoogstens enkele kilometers rond de kerktoren van Nederwetten voorkomen. Er zijn geen onverwachte soorten bij. Het feit dat voor een aantal soorten dit de eerste melding binnen dit uurhok was ligt vooral aan gebrek aan eerder onderzoek. Een andere vraag is in hoeverre soorten, die we niet gevonden hebben, ook niet voorkomen. Daarnaast is interessant of we ook iets over de dichtheid van deze soorten en de variatie over de jaren kunnen zeggen.

Een Kerkuil vangt zijn prooien niet precies overeenkomstig hun aantalsverhouding. Een prooi kan te groot zijn. De grootste prooi die ik vond was een jonge bruine rat, waarvan nog niet alle kiezen waren doorgelopen. Alle botten van het achterlijf ontbraken, misschien was hij al te groot om in zijn geheel door te slikken. Dat zou ook niet verwonderlijk zijn, het laagste gewicht dat ik voor de bruine rat vond was 60 gram en een Kerkuil weegt ongeveer 350 gram. Ook bij de woelrat (opgegeven gewicht 85-220 gram) lagen de maten van alle prooien aan de onderkant van de opgegeven waarden uit de literatuur. Dit suggereert dat een kerkuil meestal geen prooien eet die meer dan 100 gram wegen. Het ontbreken van een aantal relatief grote soorten zegt dus niets over het voorkomen. Aan de andere kant is ook denkbaar dat een soort te klein is om nog de moeite van het vangen waard te zijn. Dit zou mogelijk het kleine aantal dwergspitsmuizen kunnen verklaren. Ten slotte kan ook het vangen moeilijk zijn. Vleermuizen vliegen wel 's nachts, maar zijn heel beweeglijk. Mollen blijven meestal onder de grond.

Bijna alle gevangen zoogdieren hebben een hol. Hun gewoontes zijn verschillend, de verhouding tussen hun boven- en ondergrondse verblijf zal dat dus ook wel zijn. Dit beïnvloedt hun kans om door een uil gepakt te worden. Het is ook belangrijk of soorten vooral in het vrije veld of onder begroeiing voorkomen. Het jachtterrein van de uil bevat meer of minder van een bepaalde biotoop.

Uilen vangen sommige soorten waarschijnlijk liever dan andere. Bij Kerkuilen is mij hierover niet veel bekend, maar Ransuilen eten bijvoorbeeld zelden spitsmuizen. Als er een voorkeur is zal de uil een jachtstrategie volgen die het vangen van zo'n soort bevordert. Als we dit alles meenemen, lijkt de enige conclusie dat aantalsschattingen op grond van de frequentie in braakballen moeilijk zijn. Men kan hoogstens zeggen dat soorten die veel in braakballen voorkomen niet echt zeldzaam kunnen zijn.

Opvallend bij de resultaten is de enorme variatie van jaar tot jaar, ook bij die soorten die zoveel voorkomen dat het zeker geen toeval meer kan zijn. Zo varieert het percentage van de veldmuis over de jaren met meer dan een factor vijf. Voor de meeste andere soorten ligt dit rond de drie. Betekent dat nu ook een overeenkomstige verandering van de populatie? Ook hier zijn er weer veel storende factoren. Het jachtgebied kan het ene jaar anders zijn dan het andere, met gevolgen voor de mogelijke prooien. Kerkuilen leven meestal maar een paar jaar, een andere vogel kan een andere voorkeur hebben. Bovendien betekent het meer vangen van een bepaalde soort automatisch dat de andere soorten relatief minder gevangen worden. Het totaal blijft immers honderd procent!

Ook hier geldt waarschijnlijk dat in grote lijnen wel iets te zeggen is. Veel meer is mogelijk als gegevens van een aantal nesten beschikbaar zijn. De gevolgen van allerlei storingsbronnen middelen dan immers uit. Als bij verschillende nesten in dezelfde omgeving vergelijkbare variaties optreden mogen we aannemen dat die samenhangen met populatieschommelingen van prooidieren. Kort geleden is een overzicht van de resultaten over 1997 van het monitor-

project uit Noord-Brabant gepubliceerd. Hieruit blijkt dat op de meeste van de elf broedplaatsen in dat jaar de huisspitsmuis de meest voorkomende soort was. Dit is het eerste overzicht, het wordt nu interessant hoe het in volgende jaren zal gaan.

Tabel 5.2. Kerkuilen-braakballen Nederwetten: relatieve verdeling prooien

Soort	1993	1994	1995	1996	1997	Totaal
Bosspitsmuis spec.	27.0	16.2	23.7	10.8	8.7	17.3
Dwergspitsmuis	1.1	0.6	-	-	0.5	0.4
Huisspitsmuis	20.6	44.8	34.5	16.6	43.8	32.0
Rosse Woelmuis	-	1.0	-	2.5	1.4	1.0
Ondergrondse Woelmuis	7.8	3.5	5.0	5.1	2.4	4.8
Veldmuis	22.4	10.5	5.8	31.2	22.6	18.5
Aardmuis	9.6	11.1	10.8	10.2	4.8	9.3
Woelrat	0.4	0.6	2.9	-	-	0.8
Dwergmuis	2.1	2.9	2.2	1.3	4.8	2.6
Huismuis	2.8	1.6	2.9	0.6	1.9	2.0
Bosmuis	6.0	7.0	12.2	21.7	6.3	10.6
Bruine Rat	-	-	-	-	0.5	0.1
Vogel	-	0.3	-	-	-	0.1
Amfibie	-	-	-	-	2.4	0.5
Totaal aantal absoluut	281	315	139	157	208	1100

Tabel 5.3. Kerkuilen-braakballen Nederwetten: aantal- en gewichtsverdeling prooien

Soort	Totaal		Gewicht	
	absoluut	percentage	absoluut	percentage
Bosspitsmuis spec.	195	17.7	1794	10.4
Dwergspitsmuis	6	0.5	23	0.1
Huisspitsmuis	364	33.1	3640	21.1
Rosse Woelmuis	10	0.9	200	1.2
Ondergrondse Woelmuis	53	4.8	928	5.4
Veldmuis	200	18.2	4440	25.8
Aardmuis	103	9.4	2843	16.5
Woelrat	7	0.6	525	3.0
Dwergmuis	30	2.7	210	1.2
Huismuis	22	2.0	425	2.5
Bosmuis	103	9.4	2060	12.0
Bruine Rat	1	0.1	75	0.4
Vogel	1	0.1	15	0.1
Amfibie	5	0.5	50	0.3
Totalen	1100	100.0	17227	100.0

Jan Mooy
KNNV VWG Eindhoven

5.3 Vossenlintworm en braakballen: risico(loos) ?

Al ruim een jaar duiken er in Brabant geruchten op dat het pluizen van braakballen zeer gevaarlijk zou zijn voor de gezondheid, vanwege mogelijke besmetting met de vossenlintworm (*Echinococcus multilocularis*). Wat is waar en is het pluizen van braakballen gevaarlijk?

Wat is een vossenlintworm?

De vossenlintworm is een parasiet die in vossen leeft en die zijn eitjes en larven verspreid via de uitwerpselen en de urine van vossen. De larven en eitjes komen op de bosgrond terecht, maar ook op vruchten, zaden, planten etc. Kleine knaagdieren (en met name de rosse woelmuis) krijgen bij het foerageren deze eitjes en larven binnen. Binnen in zo'n klein knaagdier doorloopt een larve of eitje een bepaald groeistadium, waarna de larven een volgende vos kunnen besmetten als hun gastheer (een besmet knaagdier) weer wordt opgegeten.

Natuurlijk kan ook een hond of kat een besmet knaagdier opeten en zo de larven binnen krijgen. Maar ook mensen die in het bos of buitengebied wandelen kunnen besmet raken, doordat vruchten worden gegeten die besmet zijn met eitjes of larven. Gelukkig is deze kans ontzettend klein. Na opname van de eitjes of larven ontwikkelt zich in het slachtoffer een blaasworm, meestal in de lever. Deze blaaswormen blijven doorgroeien en kunnen uiteindelijk een ernstige ziekte veroorzaken, met zelfs de dood tot gevolg.

In Nederland wordt de vossenlintworm sinds kort aangetroffen in Zuid-Limburg en in het oosten van Groningen aangetroffen. Althans, een aantal geschoten vossen uit deze regio waren besmet met deze lintworm. In de rest van Nederland is deze lintworm nog niet aangetroffen, ook niet in Noord-Brabant!

Wat is nu de link met braakballen? Er worden door het RIVM twee mogelijke besmettingsroute's genoemd:

Besmettingsroute 1

Op plekken waar braakballen op de grond liggen (bijvoorbeeld onder ransuilenroestplaatsen) kunnen eitjes en larven op de braakballen terecht komen (door de wind of op een andere wijze), maar ook verwarring met vossenkeutels kan optreden. Bij het pluizen kunnen deze eitjes en larven aan vingers blijven hangen en zo door pluizers binnen worden gekregen. Het is uitgesloten dat op deze manier braakballen van kerkuilen besmet worden, omdat die (bijna altijd) in schuren, gebouwen of nestkasten worden verzameld.

Besmettingsroute 2

De andere route is via de opgegeten knaagdieren. Het is niet duidelijk of de vertering in ransuil of kerkuil volledig genoeg is om de eitjes en larven onschadelijk te maken. Waarschijnlijk niet, omdat de eitjes en larven aangepast zijn om opgenomen te worden in het maag-darm stelsel van de predatoren. Bij het produceren van de braakballen kunnen dus eitjes en larven in de braakballen achterblijven en bij het pluizen weer door mensen naar binnen worden gekregen.

Oplossing

Het verhitten van de braakballen tot meer dan 80 graden Celsius gedurende enkele minuten, doodt alle aanwezige parasieten (inclusief eitjes en larven van de vossenlintworm).

Inderdaad is er dus een zeer klein risico aanwezig bij het pluizen van braakballen. Dat is ook de reden waarom het RIVM hiervoor waarschuwt. Zou het RIVM dit niet doen, dan kan achteraf worden tegen deze instantie worden gezegd: 'Jullie wisten het, waarom hebben

jullie niets gezegd?'. Met inachtneming van een paar basisregels met betrekking tot hygiëne (handen wassen na afloop, niet eten en drinken tijdens het pluizen) is het pluizen van braakballen absoluut probleemloos en een zeker geen risicovolle bezigheid of levensbedreigend.

Tip voor bij het pluizen

Droge braakballen geven veel stof, door de braakballen met een plantenspuit vochtig te maken is een hoop genies en gestuif van haren te voorkomen.

Vragen of opmerkingen?

Bel (tijdens kantooruren): 026 - 3705318.

Coördinator Braakbalmonitoring
Maurice La Haye
Oude Kraan 8
6811 LJ Arnhem
026 -3705318
'Zoogdier@bigfoot.com'

5.4 Houdbaarheid braakballen kerkuilen en ransuilen

Vogelwerkgroep "de Pailjaart" uit Best legde ons nog de volgende kwestie voor:

"Onlangs wilden wij t.b.v. VZZ (Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming) een partij kerkuilbraakballen uitpluizen. We ontdekten, dat klein dierengewriemel er voor gezorgd had, dat de braakballen zodanig waren "aangevreten", dat de kaakjes zowat voor het oprapen waren. Nu was ons bekend, dat kerkuilbraakballen "gevoelig" waren voor bezoek van insecten; iets dat bij ransuilbraakballen niet (of nauwelijks) voorkomt. Is jullie bekend wat de reden van het verschil in houdbaarheid van kerkuil- c.q. ransuilbraakballen is? Heeft het iets te maken met het verschil in maagsapsterkte, zodat bij kerkuilbraakballen wat meer "muizenvlees" in de bal achterblijft; dus gevoeliger voor aanvraat? Kennen jullie de reden / bestaat hierover literatuur? Zo ja, kunnen jullie ons inlichten of literatuurverwijzing aan ons e-mailen?"

Deze vraag werd door Gerard van der Kaa voorgelegd aan Maurice La Haye van VZZ. Maurice kon niet direct bevestigen of dit zo was. Door hem werd -samen met Gerard- de volgende hypothese opgesteld. Wellicht is het zo dat braakballen van kerkuilen in grotere aantallen en dikwijls plat en in elkaar getrapt in de kast zitten. Zodoende vormen deze een omvangrijke en een ideale bron voor allerlei ongedierte. Braakballen van ransuilen worden meestal onder bomen los op de grond gevonden, zodat die niet zo vlug zullen worden aangetast. Ik heb geen ervaring met braakballen van bosuilen, maar ik vermoed dat ook die vol ongedierte komen te zitten als ze langere tijd in de kast liggen.

Wij zijn benieuwd hoe de ervaringen bij andere braakballenverzamelaars zijn. Laat dat eens horen en zet eventueel je bevindingen op papier, zodat iedereen er van kan leren. Maurice La Haye heeft in zijn artikel (zie hierboven onder paragraaf 5.3) toegelicht hoe het beste met de verzamelde braakballen kan worden omgegaan. De beste manier om het ongedierte uit de braakballen te halen is, om deze enige weken in de diepvries te leggen of ze even goed in de magnetron te verhitten.

6. Landelijk kerkuilenoverleg

Gerard van der Kaa heeft het landelijk kerkuilenoverleg bezocht. Hieruit zijn de volgende mededelingen en verzoeken naar voren gekomen:

6.1 Eerste resultaten onderzoek niet uitgekomen eieren

Het komt vaak voor dat eieren van kerkuilen niet uitkomen. Meestal worden deze eieren tijdens de controles even opengemaakt om te kijken of ze bevrucht zijn. De conclusie wordt meestal snel getrokken. Wanneer het embryo ontbreekt, worden deze eieren meestal als onbevrucht beschouwd. Dit hoeft echter niet altijd het geval te zijn. Arnold van den Burg van de universiteit Wageningen deed hier onderzoek naar. In 42% van de onderzochte eieren -in dit geval van de sperwer- waarin geen embryo aanwezig was, had wel bevruchting plaats gevonden. Dit werd aangetoond met behulp van fluorescerende DNA-kleuringen. Van den Burg heeft vorig jaar een promotieplaats gekregen aan de universiteit van Nottingham in Engeland. Hij gaat daar nu een soortgelijk, uitgebreider onderzoek uitvoeren. In eerste instantie richt de aandacht zich op de mogelijke oorzaken van het niet uitkomen van eieren van de Kerkuil.

Daarvoor dienen uitgebreide genetische (DNA) en morfologische analyses van de eieren en eventuele embryo's. Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar bijvoorbeeld bacteriële besmettingen en het voorkomen van PCB's. Voor dit onderzoek zijn echter eieren nodig. Het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij verleende mij voor dit doel een vergunning voor "het onder zich hebben en vervoeren van eieren van de Kerkuil in het belang van het wetenschappelijk onderzoek." Dit kunnen eieren zijn uit broedsels die verlaten zijn, maar ook gewoon niet uitgekomen eieren uit broedsels waarvan wel enkele jongen zijn uitgevlogen.

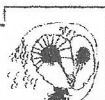
In het afgelopen jaar zijn er in Friesland een kleine 50 niet-uitgekomen eieren verzameld. De eerste resultaten van het openen van de eieren en de daarop volgende fluorescentiemicroscopie-analyse zijn bekend. De DNA-analyses volgen op een later tijdstip. Gegevens van 35 eieren (Friesland en Noord-Holland) geven de volgende resultaten:

Tabel 6.1 Niet uitgekomen eieren kerkuilen 1998 Friesland en Noord-Holland

Omschrijving	Aantal	
	Absoluut	Procentueel
Embryo met afwijking	11	31,4
Embryo zonder afwijking	5	14,3
Onbevrucht ei	8	22,9
Bevrucht ei	8	22,9
Geïnfecteerd ei (schimmel)	3	8,5
Totalen	35	100,0

Er is dus meer aan de hand met de eieren dan in eerste instantie gedacht wordt. Wat kan er allemaal mis gaan? Hieronder volgt een aantal (interessante) analyses van Arnold:

- Ei met schimmelinfectie; klein embryo (<7 dagen); embryo vervallen.
- Schimmel in luchtkamer; embryo "losgeslagen" en ernstig kapot.
- Embryo met snavelafwijking ("Papegaai").
- Idem onderkaak gehoefd naar beneden.
- Embryo met vergrote hardboezems; tevens schimmel aanwezig.
- Klein embryo met open hersenen.
- Embryo met poot over kop, en kan de kop niet draaien naar de luchtkamer.

Er wordt verder onderzoek gedaan naar de eventuele oorzaken van deze afwijkingen. Zijn deze erfelijk? Is het voedsel de oorzaak? Of zijn er andere oorzaken?

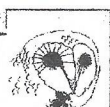
Voor het komende broedseizoen zijn er ook weer eieren nodig. **Wil iedereen zoveel mogelijk de niet-uitgekomen eieren meenemen en bewaren in de koelkast en zo spoedig mogelijk met jullie eigen regiocoördinator contact opnemen.**

Alle leveraars van eieren van het komende broedseizoen 1999 in ieder geval, ook namens Arnold, bijzonder bedankt voor het verzamelen.

Johan de Jong

Naschrift van Gerard van der Kaa:

Naar aanleiding van het bovenstaande artikel kan ik medelen dat alle provinciale "kerkuil-coördinatoren" -speciaal voor dit onderzoek- van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij een eigen vergunning hebben ontvangen voor het onder zich hebben en vervoeren van eieren van de Kerkuil. Dus als er eieren verzameld zijn, zouden jullie deze het beste zo snel mogelijk bij mij onder dienen te brengen, dit om eventuele problemen te voorkomen.

6.2 Subsidiering en andere financiële aspecten

Met name de financiële toekomst is een punt dat de nodige aandacht vraagt.

Zoals jullie wellicht weten hebben wij tot nu toe van Vogelbescherming elk jaar een bedrag ontvangen voor de kosten, die wij maken ten behoeve van het kerkuilenwerk. Dit bedrag was tot nu toe ongeveer f. 1000,= per jaar. Dat was tot nu toe genoeg om er de kosten (porti, drukken en kopiëren, vergaderingen) mee te kunnen betalen. Ook kon ik hier en daar een klein financieel steuntje geven waar dat nodig was. Tot nu toe heb ik zelfs een kleine reserve op kunnen bouwen van ongeveer f. 1900,=.

Maar omdat na 1999 het beschermingsplan Kerkuil wordt beëindigd, komt er aan deze subsidiering daarna een einde. Het beëindigen van dit beschermingsplan houdt waarschijnlijk in dat voor de provinciale werkgroepen geen vergoeding meer mogelijk is. Vandaar dat het misschien goed is als iedereen er eens over nadenkt hoe we dit in de toekomst moeten gaan oplossen.

Landelijk gezien vindt iedereen het van belang dat in ieder geval het verschijnen van de landelijke nieuwsbrief en de jaarlijkse vergadering niet mag wegvallen en dat middelen moeten worden gevonden om dit te laten doorgaan. Ook de spilfunctie van Johan de Jong wil men behouden vanwege zijn kennis en ervaring op het gebied van overleg met allerlei instanties.

Voorlopig is het financiële probleem voor het kerkuilenoverleg Noord-Brabant nog niet aan de orde. Zoals iedereen wellicht weet, hebben we voor het jaar 1999 van de provincie Noord-Brabant een bedrag van f. 15.000,= subsidie ontvangen. Dit bedrag is bestemd voor het vervangen van een aantal versleten kasten en voor het plaatsen van nieuwe kasten. Een gedeelte van het geld is ook bestemd voor het overleg met kantonniers van rijkswaterstaat en het drukken van voorlichtingsmateriaal voor hen, zulks in verband met het waarnemen en registreren van verkeersslachtoffers.

6.3 Verkeersslachtoffers

Ger van den Oetelaar overlegt met Rijkswaterstaat, dit met name om contact te leggen met de kantonniers. Wij hopen hier in het volgende verslag meer over te kunnen vertellen.

Nogmaals willen wij de aandacht vragen voor het registreren van gegevens van dode kerkuilen (geringd of ongeringd). Vergeet niet om die aan Gerard van der Kaa door te geven en probeer hierbij om zoveel mogelijk de plaats- en vindomstandigheden vast te leggen. Gebruik indien mogelijk het hiervoor speciaal gemaakte formulier.

Een goede registratie is van groot belang om een goed beeld te kunnen krijgen waar en hoe de meeste uilen sneuvelen. Het is de bedoeling om op plaatsen waar veel verkeersslachtoffers vallen in samenwerking met rijkswaterstaat mogelijkheden te zoeken om de wegbermen "kerkuilonvriendelijk" te maken. Op die manier wordt getracht om verkeersslachtoffers onder de kerkuilen zo veel mogelijk te voorkomen. We kunnen hier bijvoorbeeld denken aan een ander maaibeleid, en zo min mogelijk zitmogelijkheden vanwaar de uilen kunnen gaan jagen. In de Flevopolder start dit jaar een experiment met een ander maaibeheer. Ook hierover wellicht meer informatie in de bijeenkomst van het volgende jaar.

Gerard van der Kaa

7. Bijdragen lokale kerkuilenwerkgroepen

7.1 Vogelwerkgroep "Altenatuur" (Heusden en Altena) Kerkuilenbestand omhoog door nestkasten

De kerkuilenkasten in het Land van Heusden en Altena (ca. 25) werpen hun vruchten af. Van de bewoonde kasten zijn we er naar drie gaan kijken:

Nestkast 1:

De uilen hebben nu ook de weg naar Wijk en Aalburg gevonden. In de Polstraat (kast gehangen op 12 juni 1996) keken drie uilen op 14 juli jl. mijn mede-uilenliefhebber Paul aan, toen hij de kast opende. Een mooie beloning voor al het werk om de kasten op te hangen en tevens te controleren.

Nestkast 2:

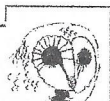
Ook in het centrum van Genderen was het uilenpaar weer present. Toen ik op 26 mei, samen met mijn zoon, een kijkje ging nemen, hoorden we de jongen blazen. Dat zit wel goed, dachten we. Maar wat bleek? Er vloog een kerkuil los in de schuur.

Omdat we voorheen zo veel moeite hadden gedaan om de kast zo neer te hangen, dat er geen uilen in de schuur konden komen, verbaasde ons dat enigszins. Na inspectie van een en ander bleek dat het glas uit het zolderraam was gewaaid. De los vliegende uil moest van de eigenaar beslist uit de schuur, dus zorgden wij er voor dat de ruit werd gerepareerd. Samen met Arie en met behulp van een grote bouwlamp hebben we de schuur afgezocht op aanwezigheid van de uil alvorens het raam weer te plaatsen. Verschillende avonden zijn we nog gaan kijken en zelfs de nachtzuster kwam hierbij in touw. Er was geen uil meer te bekennen. De 5 jongen in de kast groeiden voorspoedig en zijn ook allen uitgevlogen. Het is echt een prachtige gewaarwording.

Nestkast 3:

Bij M. Bout in Drongelen zat het in eerste instantie wat tegen. Op 5 juni vond ik samen met mijn vrouw verse muizen en braakballen. Hieruit bleek dat de kast wel bewoond was, jongen waren er echter niet aanwezig.

Bij de tweede controle (op 15 juli) hadden we meer succes. We -de zoon van Wim de Graaf was er ook bij- waren getuigen van het feit, dat er twee spierwitte kerkuilen uitvlogen. In de kast vonden we drie eieren. Het vinden van een dode kerkuil, door de heer Bout, eerder dit seizoen, kan de oorzaak zijn dat we op 5 juni nog geen eieren in de kast vonden. Gelukkig is alles nog goed gekomen en als tevreden uilenboeren gingen we naar huis.

Nestkasten Uppel en Nieuwendijk

Ook in Uppel en Nieuwendijk controleerden we de uilenkasten, welke beide in een open hangar hingen. In Uppel was de kast niet bezet. Ook in Nieuwendijk hadden we geen succes. Wel een verrassende ontmoeting met een gecastreerde bok, die ineens achter ons stond.

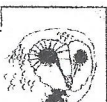
Als dwerggeitenliefhebber pakte ik de ketting. "Kom", zei ik tegen hem en bracht hem terug naar de pin waaraan hij vermoedelijk vaststond. Toen we vertrokken vertelden we aan de vrouw des huizes wat ons was overkomen. Zij verbaasde zich over de goede afloop, omdat de bok graag z'n horens gebruikte. Laten we het er maar op houden dat hij een goede bui had.

P.S.: Bij de 3 eieren in de kast in Drongelen heeft nog een verdere uitbreiding plaatsgevonden: er zijn namelijk 5 jongen uitgevlogen.

Mocht u nog iets te melden hebben over uilen in onze streek, dan horen we dat graag. Neem gerust contact met ons op.

Paul Furster, tel. 0416-6691546 of Rinus Punt, tel. 0416-352301

Rinus Punt.

7.2 Vogelwerkgroep "de Pailjaart" (IVN Best) Adoptie van nestkasten / broedresultaten 1998

Van Vogelwerkgroep "de Pailjaart" uit Best ontving de redactie een uitgebreid en goed verzorgd jaarverslag 1998 over hun nestkastenproject. Dit verslag, dat samengesteld is door Henk van Tuijl, is bestemd voor bezitters en beheerders van in het project opgenomen nestkasten, voor adoptanten (waarover hieronder een nadere toelichting volgt) en voor overige personen, die betrokken zijn bij de inventarisatie en bescherming van de torenvalk, de kerkuil, de steenuil en de bosuil.

Adopteren en plaatsen van nestkasten

Over het adopteren van nestkasten is in het verslag onder meer het volgende vermeld:

"Adoptie van een nestkast -voor een periode van 10 aaneengesloten jaren- is mogelijk door eenmalige overschrijving van slechts f. 25,- op postgirorekeningnummer 3211735 t.n.v. IVN-Best o.v.v. NESTKAST. Men steunt dan de vogelwerkgroep en helpt de vogels voor het geringe bedrag van f. 2,50 gemiddeld per jaar.

Eigenaren van een door ons geschikt geacht terrein, die door ons een nestkast willen laten plaatsen bij (zekere of vermoedelijke) aanwezigheid van één van de projectvogelsoorten, worden verzocht te bellen: 0499-373614 of 0499-393008.

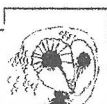
Onze adoptanten en bedoelde eigenaren ontvangen eenmalig een promotieboekje plus de jaarverslagen van de betreffende seizoenen.

Eigenaren van een privé-nestkast, die door Vogelwerkgroep "de Pailjaart" gecontroleerd mag worden, ontvangen gratis de jaarverslagen van de betreffende seizoenen.

Personen, die één of meer ons onbekende "vrije broedgevallen" melden van één of meerdere projectvogels, ontvangen voor het betreffende broedseizoen gratis een jaarverslag.

Broedresultaten kerkuil

Voor de kerkuil had vogelwerkgroep "de Pailjaart" in 1998 17 nestkasten geplaatst. In 1998 vonden hierin twee broedgevallen van de kerkuil plaats, die uiteindelijk 9 jonge kerkuilen opleverden. De vier jonge kerkuilen van het broedgeval in Best werden op 17 juni geringd. Bij het ringen, wegen en meten van de jongen waren ook enkele kinderen aanwezig, die genoten van het prille vogelleven (een fraaie foto van een van de kinderen met een jonge kerkuil prijkt op de cover van het verslag). Dit stimuleerde enkele actieve vogelwerkgroep-leden extra om -inmiddels gerealiseerd- een jeugdnatuurclub in Best op te richten.

7.3 Vogelwerkgroep "de Kulert" (IVN Deurne) Uilen gezocht

VWG de Kulert plaatste in het locale weekblad het volgende artikel om uilen op te sporen:

Vogelwerkgroep De Kulert zoekt uilen

19-2-1998

DEURNE - Uilen spreken al eeuwen tot de verbeelding. Door hun geheimzinnige nachtelijke levenswijze, de geruisloze vlucht en de vaak doordringende baitskreten zijn er tal van spookverhalen over uilen in omloop. Ook worden mensen gefascineerd door het prachtige uiterlijk van uilen. De meeste uilensoorten, vooral de kerkuil en de steenuil, zijn echter bedreigde vogels, die actief moeten worden beschermd. Zo is de kerkuil vanaf het begin van de jaren zestig sterk achteruitgegaan: Nederland kende toen nog zo'n 3000 broedparen, tegen ongeveer 1000 op dit moment.

Bescherming van de uilen in Deurne

Ook in de gemeente Deurne krijgen de uilen sedert een tiental jaren de broednodige aandacht. Deze activiteiten worden verricht door vogelwerkgroep de Kulert, een groep die deel uitmaakt van het I.V.N. (Instituut Voor Natuurbeschermingseducatie), afdeling Deurne. Zoals uit de naam blijkt houdt het I.V.N. zich vooral bezig met de bescherming van en voorlichting over onze natuurwaarden, o.a. door het scholengidswerk, het verzorgen van natuurwandelingen en het geven van lezingen.

Vogelwerkgroep de Kulert probeert de uilen een handje te helpen door te zorgen voor broedgelegenheid in de vorm van nestkasten in kerken, boerderijen en schuren. Vermeld dient te worden, dat hierbij de samenwerking met de eigenaren en bewoners van betreffende gebouwen met name agrariërs-bijzonder goed is.

De kerkuil

Kenmerkend voor de kerkuil zijn het hartvormig 'gezicht', de zwarte ogen en het prachtige verenkleed, dat kan variëren van lichtwit tot bruin. Voor deze prachtige vogel, die vooral 's nachts actief is, zijn in Deurne inmiddels zo'n 40 nestkasten geplaatst; en niet zonder succes: in veertien jaren zagen in deze kasten 258 jonge kerkuilen het levenslicht. Het aantal broedparen en het aantal jongen hangen nauw samen met de stand van de muizen, de belangrijkste voedselbron van de uil. In 'goede' muizenjaren telt Deurne ongeveer negen broedparen van de kerkuil, in slechte jaren zijn er dat ongeveer de helft.

De steenuil

De steenuil is de kleinste in ons land levende uil; hij is slechts 21 tot 23 cm groot. Ofschoon ook deze uil vaak 's nachts actief is, kun je hem ook overdag (vaak tegen het vallen van de avond) op het dak van een schuurtje

zien zitten. Nederland telt ongeveer 8000 broedparen van de steenuil. Meestal is hun nest te vinden in knotwilgen, onder daken en in speciale nestkasten. De bescherming van de steenuil heeft tot nu toe op een wat lager pitje gestaan. Vogelwerkgroep de Kulert wil hier binnenkort verandering in brengen.

Vliegt er rond uw huis een kerkuil of steenuil?

Vermoedelijk broeden er in de gemeente Deurne en directe omgeving meer kerkuilen en steenuilen. Graag wil vogelwerkgroep de Kulert hiervan op de hoogte komen. Op deze manier ontstaat een compleet beeld van de 'uilenbevolking'. Als dit nodig mocht zijn en als de eigenaar c.q. bewoner van het betreffende pand dit ook wil, zou hier dan een nestkast kunnen worden geplaatst. Hieraan zijn verder geen kosten verbonden. Daarom het volgende verzoek: vliegt er rond uw huis een kerkuil of steenuil rond, neem dan contact op met Vogelwerkgroep de Kulert. De contactpersonen zijn: voor waarnemingen van de kerkuil: H. Cleutjens (tel. 0493-317159) en van de steenuil: T. van Otterdijk (tel. 0493-315893).

7.4 Vogelwacht Uden

De kerkuil in de omgeving van Uden, een terugblik

Al jarenlang zijn we binnen de Vogelwacht Uden bezig met de Kerkuil. Daarom leek het mij wel leuk om zowel in "'t Bruujsel" (clubblad van de Vogelwacht) alsook in dit jaarverslag terug te kijken op onze activiteiten met betrekking tot de Kerkuil.

De Vogelwacht Uden is in 1981 begonnen met het hangen van kerkuilenkasten naar het voorbeeld van de Vogelwerkgroep Midden-Brabant.

De eerste kerkuilennestkast

We hebben toen de eerste kerkuilenkast in Odiliapeel geplaatst. Dit gebeurde in het begin van het jaar. Tegen de eigenaar zeiden we dat de kans aanwezig was dat het jaren zou duren vooraleer hij een Kerkuil zou hebben. We hebben daarom de kast niet gecontroleerd. Tot onze verbazing belde de eigenaar rond de zomervakantie op met de mededeling dat hij dacht dat er in de kast een Kerkuil broedde. Hij hoorde namelijk sissen en blazen. Eerst dacht hij nog dat het geluid van zijn paard was dat onder de kast stond, maar door beter te luisteren kwam hij erachter dat het geluid uit de kast kwam. Toen we de kast openmaakten staarden ons drie grote Kerkuilenjongen aan. Een fantastisch resultaat en voor ons een geweldige stimulans om door te gaan met het hangen van kasten.

Verdeling in groepen

Daarom hebben we in 1982 een werkgroep Kerkuilen opgericht. In totaal waren er ongeveer negen personen bij betrokken. We hebben deze personen verdeeld over drie groepen die elk een afgebakend gebied controleren. Een groep houdt Uden bij, een andere groep Venhorst en Boekel, de laatste groep houdt Odiliapeel en Volkel bij. Op deze manier bestrijken we een heel groot gebied zonder daarbij in de broedtijd elke avond bezet te zijn. Op dit moment zijn er nog steeds ongeveer negen personen binnen de Vogelwacht actief bezig met de Kerkuil.

Broedresultaten 1998

Topjaar bij ons was 1990 met 12 paren die maar liefst 35 jongen grootbrachten. Ook dit jaar (1998) hebben we een goed jaar gehad met 10 paren die 31 jongen grootbrachten. Opvallend was dit jaar het groot aantal dubbele broedsels. We hebben twee paren gehad die tweemaal gebroed hebben en een paar dat in twee kasten gebroed heeft. We hebben op dit moment ongeveer 38 kasten hangen. Gemiddeld genomen is dus 25% van de kasten bezet. Het is elk jaar weer mooi om bij de kerkuilenkastenbezitters langs te gaan. Vele ken je in de loop der jaren door en door, waarbij het mij telkens opvalt dat de bezitters praten over "mijn Kerkuil".

Ervaringen in het "veld"

Je maakt ook van alles mee, zoals die ene keer dat we bij iemand gingen controleren. Daar aangekomen verklaarde hij dat we niet hoefden te controleren omdat er niets inzat als alleen die Holenduiven. Wij vroegen om toch te mogen kijken waarna we hem drie prachtige jonge Kerkuilen konden laten zien. Zijn reactie hierop: "Ja, die heb ik hier wel zien rondvliegen!!" Jammer genoeg maak je ook andere dingen mee zoals de jonge Kerkuilen die in de gierput waren gevallen en verdronken of een jonge Kerkuil met een afgezette poot. De Kauwen hadden eerst in deze kast gebroed en daarbij touw naar binnen gesjouwd. Later is de Kerkuil erin gaan broeden maar helaas is dus een jong met zijn poten in het touw terechtgekomen.

Hoogtepunt vind ik elk jaar het bezoek bij Hanneke en Leo Roovers. Hanneke tobt al jarenlang met haar gezondheid, zit in een rolstoel en heeft veel pijn. Telkens als wij komen en er bij hen Kerkuilen zitten, laten we de jongen aan Hanneke zien. Ze is hier zo intens gelukkig mee dat wij er ook weer veel plezier aan beleven.

Broedresultaten 1981-1998

Tabel 7.1 Broedresultaten kerkuilen vogelwacht Uden 1981-1998

Jaar	Aantal broedparen	Aantal jongen	Gem. aantal jongen per broedpaar
1981	1	3	3,00
1985	1	1	1,00
1987	2	8	4,00
1988	7	29	4,14
1989	9	32	3,56
1990	12	35	2,98
1991	5	22	4,40
1992	7	21	3,00
1993	7	23	3,29
1994	8	19	2,38
1995	7	19	2,71
1996	7	21	3,00
1997	3	8	2,66
1998	10	31	3,10
Totalen	86	272	3,16

Van 1982 tot en met 1998 hebben we dus in totaal 86 broedparen gehad die 272 jongen grootbrachten. We zijn hier als werkgroep trots op en ik durf zonder overdrijving te stellen dat -als wij in 1982 niet met het hangen van kasten waren gestart- de kerkuilenpopulatie in onze omgeving lager zou zijn.

Te hopen is dat de aantallen in 1998 nu doorzetten zodat we in 1999 eens een keer vijftien broedparen hebben. Volgend jaar hoop ik dit te kunnen schrijven.

Broedresultaten 1998 in de verschillende gemeentes

In Zeeland heeft dit jaar 1 paar gebroed dat 1 jong heeft grootgebracht. Jammer genoeg zijn hier 2 jonge Kerkuilen doodgegaan voordat ze uitvlogen.

In Odiliapeel hebben we dit jaar een fantastisch resultaat gehaald. In totaal brachten 4 paren hier 16 jongen groot. (1 paar dubbel gebroed)

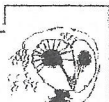
Boekel viel dit jaar tegen met maar 1 paar dat 4 jongen grootbracht. Deze vier jongen waren bovendien laag in gewicht toen we ze ringden. Op aanraden van de ringer hebben we toen dode eendagskuikens in de kast gelegd. Dit bleek goed te werken en de jongen zijn allemaal uitgevlogen.

In Volkel heeft 1 paar tweemaal gebroed en totaal 5 jongen grootgebracht.

In Uden hebben we 2 paren gehad met 5 jongen totaal.

Zoals al vernoemd zijn er verschillende dubbele broedsels geweest. Dit duidt erop dat er ater in het jaar 1998 nog voldoende voedsel (muizen) aanwezig was om te gaan broeden. Te hopen valt dat we geen strenge winter krijgen zodat de muizenstand zich kan handhaven. Als dat gebeurt kan 1999 een prachtig Kerkuilenjaar worden.

John Hermans

8. Ontvangen verzoeken plaatsing nestkasten

Artikel blad "Landleven"

Naar aanleiding van een artikel in het blad "Landleven" zijn bij Gerard van der Kaa enkele tientallen reacties binnen gekomen met een verzoek om een kast te plaatsen. Al deze verzoeken zijn door Gerard aan de desbetreffende coördinatoren doorgegeven, met het verzoek om contact op te nemen met de diverse aanvragers. Inmiddels is een aantal kasten hiervan geplaatst. De andere kasten zullen waarschijnlijk het komende seizoen -indien de betreffende plaats geschikt is bevonden- worden geplaatst.

Project "Rooi in 2000 Groen"

Ook in het kader van het project "Rooi in 2000 Groen" zijn er via Ger van den Oetelaar zeventien aanvragen binnen gekomen voor het plaatsen van een kerkuilenkast.

Omdat er in de gemeente St. Oedenrode al een flink aantal kasten geplaatst zijn, zullen de diverse locaties door enkele mensen van de vogelwerkgroep St. Oedenrode worden bezocht worden, om te bekijken of deze plaatsen geschikt zijn. Indien mogelijk zal er een kast worden geplaatst, met het verzoek om deze zelf te controleren, omdat er niet voldoende mankracht is om al deze kasten te kunnen controleren.

9. Aangesloten (vogel)werkgroepen en personen

9.1 Aangesloten vogelwerkgroepen en personen

Tabel 9.1: Gegevens aangesloten (vogel)werkgroepen en personen (volgorde: achternaam contactpersoon)

(blad 1/2)

Naam regiocoördinator	Naam werkgroep	Postadres	Postcode	Plaats	Telefoon	Ringersnr	Sub-regio:
Beeren, Wil	Regio Budel	Kardinaal de Jongstraat 10	6021 VX	Budel	0495-493437		01
Berg, Ton van den	VW De Maasheggen	Overambt 22	5821 CE	Vierlingsbeek	0478-631871		11
Biggelaar, Jan van den **	Regio Acht e.o.	Merveedestraat 6	5613 GM	Acht (Eindhoven)	040-2621644		17
Boddilj, Aad **	KNNV VWG Eindhoven	Tovermolen 18	5629 LH	Eindhoven	040-2484113		05
Bolkenbaas, Kees **	Regio Sprang-Capelle	Koolmees 12	5161 SZ	Sprang-Capelle	0416-274140		02
Bossong, Ru	KNNV VWG Eindhoven	Floraplein 23	5644 NL	Eindhoven	040-2114162		05
Cleutjens, Henk	VWG De Kulert	Reusel 17	5751 WL	Deurne	0493-317159		15
Cornelissen, Wim	NWG Chaam e.o.	Blokkenweide 43	4861 BM	Chaam	0161-492390		26
Das, J.	IVN Riethoven	Tonterstraat 18	5561 AN	Riethoven	040-2016075		34
Dijk Robin van	NWG Vught e.o.	Theresialaan 54	5262 BP	Vught	073-6568248		50
Fiolet, Harry	Kerkulienpr Beneden Amer	Oudlandstraat 10	4926 RD	Lage Zwaluwe	0168-483865		45
Furster, Paul	VWG Altenatuur	Valdstraat 46	4261 TH	Wijk en Aalburg	0416-691546		41
Gastel, Ad van	VWG Zunderd	Nieuw Moerseweg 2 B	4885 KK	Achtrmaal	076-5985332		27
Goedegebure, Leon	VWG West-Brabant	V Gaasbeekstraat 26	4791 EJ	Klundert	0168-404816		26
Hendrikk, J.	VWG Etten Leur	Lange Brugstraat 37	4871 CM	Etten Leur	076-5016334		20
Hermans, John	VW Uden e.o.	Beukenlaan 22	5409 AS	Odillapeel	0413-272777		29
Hikspoors, Toon	VWG De Peel	Hazelaar 26	5757 CA	Liessel	0493-342127		18
Jonkers, Jopie	VWG De Ortoiaan	Kleikampen 3	5421 NR	Gemert	0492-361273		16
Kaa Gerard van der	VWG Midden-Brabant	Van Rijckevorsellaan 17	5062 DH	Oisterwijk	013-5215364	786	07
Klewit, Jan	VWG Rucphen	Moeskes 1	4871 AE	Etten Leur	076-5033630		46
Koning, Hein de	VWG Heemk St Oedenrode	Heistraat 59	5491 BC	Sint Oedenrode	0413-476029		04
Koreman, Bertus	Ken en Geniet	Vondelinghof 25	4908 DV	Oosterhout	0162-437816		06
Langenberg Paul van de	NWG O-W-Middelbeers	De Gaanderij 16	5688 TR	Oirschot	0499-573383		33
Louw, Rien de	VWG De Torenvalk	Langeboonseweg 47	5411 AT	Zeeiland	0486-452240		12

** Geen regiocoördinator

Tabel 9.1: Gegevens aangesloten (vogel)werkgroepen en personen (volgorde: achternaam contactpersoon) (blad 2/2)

Naam regiocoördinator	Naam werkgroep	Postadres	Postcode	Plaats	Telefoon	Ringersnr	Sub-regio:
Maeghs, Hans **	Ringer Regio Gemert e.o.	Pechelmusstraat 45	5931 LD	Tegelen	077-3731234	189	21
Massop, Gerard	VWG Schijndel	J. van Amstelstraat 7	5481 LH	Schijndel	073-5478333		39
Mortel, Theo van de **	Ringer VWG De Peel e.o.	Albert Kuijperstraat 4	5712 CK	Someren	0493-493119	385	18
Muis, Rinus	VWG Bergen op Zoom	Krommeweg 32	4651 RL	Steenbergen	0167-567017		13
Nijkamp, Joost	VNW 's Hertogenbosch e.o.	Gooiland 19	5235 NE	S'Hertogenbosch	073-6423947		19
Oetelaar, Ger	VWG Midden-Brabant	Kasterensestraat 15	5298 NV	Liempde	0411-655253		07
Ondersteijn, Toon	NWVG Liempde	Spurkstraat 22A	5275 JD	Den Dungen	073-5942796		10
Renes, Marco **	VWG De Pailjaart	Spinnerstraat 6	5683 MK	Best	0499-393008		17
Ruiter, Ben de	VWG Geldrop	Heibeekstraat 40	5662 EG	Geldrop	040-2857391		23
Schellekens, Bertus	VWG Heemk. Gemonde	Laan ten Habraken 7	5291 AH	Gemonde	073-5512786		40
Spek, Jaap van der	Ringer VWG De Peel e.o.	Molenbrugweg 9	5712 RC	Someren Heide	0495-697435	961	18
Sterke, Rinus	VWG IVN Oirschot	Sleebos 19	5688 PR	Oirschot	0499-575384		46
Thoonen, Huub	VWG Boxmeer	Vink 12	5831 ME	Boxmeer	0485-577237		42
Tillaart, Jan van de	VWG Mariaheide	Krekelhofstraat 34	5464 TA	Mariaheide	0413-343509		25
Tuijl, Henk van	VWG De Pailjaart	Mgr. Diepenstraat 45	5683 EX	Best	0499-373614		17
Verheijen, Ben	Regio Mariahout	Mariastraat 46	5738 AJ	Mariahout	0499-421426		31
Verhoeven, Jan **	VW Uden e.o.	Kastanjeweg 48	5401 JP	Uden	0413-269381		29
Vink, Martin	VWG Gemert	Weverstraat 22	5421 KM	Gemert	0492-365726		21
Voets, Toon	VWG Oss e.o.	Hoessenboschlaan 58	5351 PD	Berghem	0412-403822		28
Voort, Wim van der	VWG De Kempen	Kruisstraat 75	5541 RE	Reusel	0497-644216		14
Wezel, Peter van	IVN De Waerdman	Nijlring 5	5152 VH	Drunen	0416-379814		02
Wouters, Jan **	Ringer VWG de Kempen	De Braken 11	5541 AC	Reusel	0497-642391	330	14

** Geen regiocoördinator

9.2 Beschikbare nestkastnummers per vogelwerkgroep

Tabel 9.2: Beschikbare nestkastnummers per vogelwerkgroep

41	Altenatuur	1	-	100
01	Beeren Budel	101	-	200
02	Bolkenbaas	201	-	300
03	Dhr. de Graaf	301	-	400
04	Heem Natuurgroep St Oedenrode	401	-	500
05	KNNV-VWG-Eindhoven	501	-	600
06	Ken en Geniet Dongen	601	-	700
07	M Brabant	701	-	800
08	M Brabant Oetelaar	801	-	833
08	M Brabant Ondersteyn	834	-	866
08	M Brabant Saris	867	-	900
09	N & M Drunen	901	-	1000
10	NW Liemp	1001	-	1100
11	VW De Maasheggen	1101	-	1200
12	VW De Torenavalk	1201	-	
13	VWG Bergen op Zoom	1301	-	1400
14	VWG De Kempen	1401	-	1500
15	VWG De Kulert	1501	-	1600
16	VWG De Ortolaan	1601	-	1700
17	VWG De Pailjaart	1701	-	1800
18	VWG De Peel	1801	-	1900
19	VWG Den Bosch	1901	-	2000
20	VWG Eften Leur	2001	-	2100
21	VWG Gemert	2101	-	2200
22	VWG Helmond	2201	-	2300
23	VWG IVN Geldrop	2301	-	2400
24	VWG IVN Waalre	2401	-	2500
25	VWG Mariaheide	2501	-	2600
26	VWG West Brabant	2601	-	2700
27	VWG Zundert	2701	-	2800
28	VWG IVN Oss	2801	-	2900
29	Vogelwacht Uden	2901	-	3000
30	Madese Natuurvrienden	3001	-	3100
31	Regio Mariaheide	3101	-	3200
32	VWG IVN Valkenswaard	3201	-	3300
33	NWG Oost-West-Middelbeers e.o.	3301	-	3400
34	IVN Riethoven	3401	-	3500
35	Natuurwerkgroep Boxtel	3501	-	3600
36	IVN De Waerdman	3601	-	3700
07	VWG Midden-Brabant	3701	-	3800
38	Natuurwerkgroep Netersel	3801	-	3900
39	VWG Schijndel	3901	-	4000
40	Bertus Schellekens (Gemonde)	4001	-	4100
42	VWG Boxmeer	4201	-	4300
43	Jeugd Natuurwerkgroep Zijtaart	4301	-	4400
44	VWG West-Brabant (Noord-West)	4401	-	4500
45	VWG Rucphen	4501	-	4600
46	IVN VWG Oirschot	4601	-	4700
47	Regio Arie Rouwhof Staatsbosb.	4701	-	4800
48	VWG De Peel Jaap van der Spek	4801	-	4900
49	NWG Vught e.o.	4901	-	5000

Ook bij onze oosterburen wordt de kerkuil beschermd. Ze hebben er zelfs een "Arbeitsgemeinschaft" voor in het leven geroepen:

